

Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

*Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις
στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*

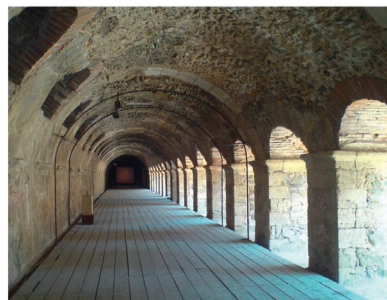

Πρακτικά ∞ Proceedings

5th European Congress of Modern Greek Studies
of the European Society of Modern Greek Studies
Thessaloniki, 2-5 October 2014

*Continuities, Discontinuities, Ruptures
in the Greek World (1204-2014):
Economy, Society, History, Literature*

Τόμος Δ΄

Επιμέλεια:
Κωνσταντίνος Α. Δημάδης

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
Αθήνα 2015

Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις
στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία

Continuities, Discontinuities, Ruptures
in the Greek World (1204-2014):
Economy, Society, History, Literature

Τόμος Δ΄

Την ευθύνη της έκδοσης έχει το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΕΝΣ
E-mail: *dimadis@zedat.fu-berlin.de*

ISBN (vol.) 978-618-81771-1-6

ISBN (set) 978-618-81771-3-0

Σελιδοποίηση - τυπογραφική φροντίδα:
Jorge Lemus Pérez (*lemus777@gmail.com*)

Copyright © 2015:

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών (ΕΕΝΣ)

European Society of Modern Greek Studies

www.eens.org

Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

Π ρ α κ τ ι κ ά

**Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις
στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία**

Τόμος Δ΄

Ε π ι μ έ λ ε ι α:

Κωνσταντίνος Α. Δημάδης

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
Αθήνα 2015

5th European Congress of Modern Greek Studies,
Thessaloniki, 2-5 October 2014

P r o c e e d i n g s

***Continuities, Discontinuities, Ruptures
in the Greek World (1204-2014):
Economy, Society, History, Literature***

Vol. 4

Edited by
Konstantinos A. Dimadis

European Society of Modern Greek Studies
Athens 2015

Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών (ΕΕΝΣ)
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

***Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία***

Το Συνέδριο διοργανώθηκε
από την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
σε συνεργασία
με τα Τμήματα Φιλολογίας και Ιστορίας και Αρχαιολογίας
της Φιλοσοφικής Σχολής
του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,
με τα Τμήματα
Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών και
Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης
του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, και
με τη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών
του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος

Με την ευγενική υποστήριξη
ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

With the kind support of
THE J. F. COSTOPOULOS FOUNDATION

Οργανωτική επιτροπή
του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών

Πρόεδρος:

Κωνσταντίνος Α. Δημάδης (Πρόεδρος της ΕΕΝΣ)

Συντονιστής:

Δημήτρης Σταματόπουλος (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Μέλη:

Τάσος Α. Καπλάνης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Γεωργία Φαρίνου – Μαλαματάρη (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Τεχνική γραμματεία:

Πάυλος Βασιλειάδης

Εύα Παπαευθυμίου

Επιστημονική επιτροπή
του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών

Πρόεδρος και συντονιστής:

Konstantinos A. Dimadis (Freie Universität Berlin)

Μέλη:

Γιώργος Αγγελόπουλος (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Χάρης Αθανασιάδης (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

Vangelis Calotychos (Columbia University)

Hagen Fleischer (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

David Holton (University of Cambridge)

Νίκος Θεοτοκάς (Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Τάσος Α. Καπλάνης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Γεώργιος Δ. Κοντογιώργης (Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Marc D. Lauxtermann (University of Oxford)

Francisco Morcillo Ibañez (Albacete, Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas)

Moschos Morfakidis Filactos (Universidad de Granada / Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas)

Maria Oikonomou – Meurer (Universität Wien)

Γιώργος Π. Πεφάνης (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

Walter Puchner (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

Δημήτρης Σταματόπουλος (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Ερασμία – Λουίζα Σταυροπούλου (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

Dimitris Tziovas (University of Birmingham)

Henri Tonnet (Université de Paris IV-Sorbonne)

Άλκης Χαραλαμπίδης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Karen Van Dyck (Columbia University)

**Το πρόγραμμα του Συνεδρίου
είναι αναρτημένο στον ιστότοπο της EENS
www.eens.org**

Διοικητικό Συμβούλιο της EENS (2010-2014)

Konstantinos A. Dimadis, Γερμανία (Πρόεδρος)
Marjolijne C. Janssen, Ηνωμένο Βασίλειο (Αντιπρόεδρος)
Javier Alonso Aldama, Ισπανία (Γραμματέας)
Anna Chikovani, Γεωργία (Ταμίας)
Tudor Dinu, Ρουμανία (Μέλος)

Αναπληρωματικά μέλη:
Stéphane Sawas, Γαλλία
Anna Maria Zimbone, Ιταλία

***

Διοικητικό Συμβούλιο της EENS (2014 -)

Konstantinos A. Dimadis, Γερμανία (Πρόεδρος)
Vassilios Sabatakakis, Σουηδία (Αντιπρόεδρος)
Tudor Dinu, Ρουμανία (Γραμματέας)
Alceste Sofou, Γαλλία (Ταμίας)
Moschos Morfakidis – Filactós, Ισπανία (Μέλος)

Αναπληρωματικά μέλη:
Anastasia Danaé Lazaridis, Ελβετία
Ana Chikovani, Γεωργία
Tatiana Markaki, Ολλανδία

Τόμος Δ΄

Θεματικές ενότητες και υποενότητες

6. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο

- 6.1. Προσεγγίσεις στη δραματουργία του 19ου και του 20ού αιώνα
- 6.2. Δραματουργικές μεταμορφώσεις του αρχαίου μύθου
- 6.3. Το σύγχρονο θέατρο και η θεατρολογική έρευνα σήμερα

7. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη γλώσσα

- 7.1. Ζητήματα θεωρίας και ιστορίας της γλώσσας
- 7.2. Συγκριτικές και διαλεκτολογικές προσεγγίσεις
- 7.3. Γλωσσικά στοιχεία ως πολιτισμικοί δείκτες

8. Ψηφιακή πραγματικότητα: συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις της βιωμένης εμπειρίας

- 8.1. Ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές και νέα κειμενική πραγματικότητα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Δ' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	19
--------------------------------	----

6. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο

6.1. Προσεγγίσεις στη δραματουργία του 19ου και του 20ού αιώνα

Αρετή Βασιλείου: Ερωτική επιθυμία και εθνικισμός; το θεματικό μοτίβο της αδελφικής αιμομειξίας στην ελληνική ρομαντική δραματουργία του 19ου αιώνα	29
Κωνσταντίνα Ριτσάτου: «Η ρίζα και η χλόη»: Ρήξεις και συνέχειες στη δραματουργία του Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου	47
Μανόλης Σειραγάκης: Η συνέχεια της ρήξης. Η <i>Τρισεύγενη</i> του Κωστή Παλαμά στη «Νέα Σκηνή» του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου	73
Γεωργία Κονδύλη: Η επιρροή της Αθήνας στην καλλιτεχνική ζωή της Σμύρνης (1897-1922)	91
Κατερίνα Καρρά: Η κωμωδιογραφία της περιόδου 1936-1944 ως πεδίο μελέτης πολιτιστικών μεταβολών	105
Αρετή Μαθιουδάκη: Θέατρο σκιών και πολιτική μεταβολή στην Αθήνα του Μεσοπολέμου	115
Χριστίνα Παλαιολόγου: Παραμυθιακά και μεταφυσικά στοιχεία στο θεατρικό έργο του Σωτήρη Σκίπη	127
Βάνια Παπανικολάου: Καιροσκόπος ή κοινωνιστής; Η πρόσληψη του George Bernard Shaw από την ελληνική αριστερή διάνοηση	141
Virginia López Recio: Το ισπανικό θέατρο στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών	157
Γρηγόρης Ιωαννίδης: Το ελληνικό θέατρο «της ρήξης»: Οι πρώτες προσπάθειες του νεανικού θεάτρου και του πειραματικού δραματικού λόγου κατά τη διάρκεια της Δικτατορίας και της πρώτης Μεταπολίτευσης (1967-1981)	167

6.2. Δραματουργικές μεταμορφώσεις του αρχαίου μύθου

Μιχάλης Γεωργίου: Μεταμορφώσεις των <i>Βακχών</i> στην Ελλάδα (1950-2005). Μια πρώτη προσέγγιση	189
Ana Chikovani: Η μορφή της Μήδειας στη σύγχρονη ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία. Τυπολογικοί παραλληλισμοί	207
Αθανάσιος Γ. Μπλέσιος: Ο Προμηθέας και ο Ηρακλής στη νεο-ελληνική δραματουργία του 20ού αιώνα	227
Sophie Shamanidi: Μεταμορφώσεις της Κλυταιμνήστρας (Γ. Σεφέρης – Γ. Ρίτσος – Ι.Καμπανέλλης)	245

6.3. Το σύγχρονο θέατρο και η θεατρολογική έρευνα σήμερα

Γιώργος Π. Πεφάνης: Συνέχειες, τομές και διακειμενικά πεδία στη σκηνική αφήγηση της φρίκης. Η περίπτωση της παράστασης <i>Μέδουσα</i> του Θωμά Μοσχόπουλου (2011)	259
Καλλιόπη Εξάρχου: Δημήτρης Δημητριάδης: Η «Υπερλογοτεχνία» συναντά το «Δράμα του Σύμπαντος»	277
Σοφία Φελοπούλου: Συνέχεια και ασυνέχεια στο έργο του Γιώργου Διαλεγμένου	287
Κυριακή Πετράκου: Ελληνοκεντρισμός και παγκοσμιοποίηση στο ελληνικό θέατρο των τελευταίων δεκαετιών	303
Λητώ Ιωακειμίδου: Η ποίηση στη σκηνή: Συνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη των Ρομαντικών και των επιγόνων τους. Έλληνες Ρομαντικοί και Λωτρεαμόν από την ομάδα Bijoux de Kant	327
Άννα Μαυρολέων: Το ψηφιακό αρχείο του Ελληνικού Κέντρου Μελέτης και Έρευνας του Ελληνικού θεάτρου – Θεατρικού Μουσείου. Οι ανεκμετάλλευτοι αρχαιακοί θησαυροί και η περιπέτεια της θεατρολογικής έρευνας στην Ελλάδα της κρίσης	345
Μαρία Δημάκη – Ζώρα: Συνέχειες και ρήξεις στην εξέλιξη του θεάτρου για ανήλικους θεατές στην Ελλάδα	361
Ιωάννα Μενδρινού: Ασυνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη και προβολή όψεων της παιδικής ηλικίας στη δραματουργία για ανήλικους θεατές της μεταπολίτευσης	375

7. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη γλώσσα

7.1. Ζητήματα θεωρίας και ιστορίας της γλώσσας

- Henri Tonnet:** Η διαμόρφωση των ονοματικών και ρηματικών συνταγμάτων στα ελληνικά από τον 5ο μ.Χ. ως το 12ο αιώνα 407
- Anna Lazarova:** Συνέχειες ή ασυνέχειες στην κωμική γλώσσα; Ο ρόλος των πραγματολογικών μορίων στις (νεοελληνικές) μεταφράσεις της αρχαίας ελληνικής κωμωδίας 415
- Karolina Gortych – Michalak:** Ασυνέχειες ή συνέχειες της νομικής γλώσσας 1974-2014 427
- Milena Jovanonić, Πολύδωρος Γκοράνης:** Ο Γιάννης Ψυχάρης και η Γλωσσολογική Εταιρεία των Παρισίων 461
- Βούλα Ποσάντζη:** Η μαχόμενη δημοτικίστρια Σίτσα Καραϊσκάκη και η σχέση της με τον Εθνικοσοσιαλισμό. Συνέχεια ή ρήξη; Η αλληλογραφία με τον Στρατή Δούκα 475
- Akis Gavriilidis:** The eternal return of the living-dead (languages): Spectres of (dis)continuity 489

7.2. Συγκριτικές και διαλεκτολογικές προσεγγίσεις

- Predrag Mutavdžić, Αναστάσιος Καμπούρης:** Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα στο σταυροδρόμι ανάμεσα στις «μικρές» και «μεγάλες» γλώσσες (συμβολή στη θεωρία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας) 509
- Svetlana Berikashvili:** Η διαπολιτισμική μεταφραστική προσέγγιση των ιδιωτικών εκφράσεων (με βάση ιδιωτικές εκφράσεις από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*) 527
- Irina Tresorukova:** Κατάταξη των νεοελληνικών φρασεολογισμών: προσέγγιση στο θέμα (με βάση τη ρωσική θεωρία της γλωσσολογίας) 541

7.3. Γλωσσικά στοιχεία ως πολιτισμικοί δείκτες

Μαρία Βραχιονίδου: Η έννοια του «ξένου» μέσα από γλωσσικές παρατηρήσεις. Συνέχειες και ασυνέχειες	555
Μαρία Δημάση: Λέξεις από την τουρκική γλώσσα στα διηγήματα του Γεωργίου Βιζυηνού: η σημειωτική συμβολή τους στην αφηγηματική πλοκή και στην ενίσχυση της αναγνωστικής πρόσληψης διαχρονικά	573
Jingjing Hu: Οι διαπολιτισμικές διαφορές στο μάθημα μετάφρασης ελληνικών - κινέζικων μέσω των έργων του Καζαντζάκη	589

8. Ψηφιακή πραγματικότητα: συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις της βιωμένης εμπειρίας

8.1. Ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές και νέα κειμενική πραγματικότητα

Σωκράτης Μπαλτζής, Θεόδωρος Βυζάς, Ευγενία Ευμοιρίδου: Η σημασιοσυντακτική συμπεριφορά του ρήματος ως καθοριστικός παράγοντας στην κατασκευή των σημασιοσυντακτικών κανόνων της νεοελληνικής για την αυτόματη επεξεργασία της	611
Μαρία Ακριτίδου: Οι νεοελληνικές σπουδές μπροστά στην ψηφιακή πραγματικότητα. Η ανάπτυξη ψηφιακού σώματος νεοελληνικής ποίησης από το ΚΕΓ με το διεθνές πρότυπο Text Encoding Initiative	651
Dimitrios Kydros, Anastasios Anastasiadis: Social Network Analysis in Literature. The case of <i>The Great Eastern</i> by A. Embirikos	681
Μαρία Μοίρα, Δημήτριος Μακρής: Ψηφιακοί πλόες στη λογοτεχνική πόλη. Συνέχειες και ασυνέχειες της αστικής χωρικής εμπειρίας	703
Ευγενία Τσιουπλή: Διαδικτυακά περιοδικά: η ψηφιακή συνέχεια μιας διαχρονικής συνήθειας	723
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α΄, Β΄, Γ΄, Ε΄	741

Πρόλογος

Η έκδοση των ψηφιακών *Πρακτικών του Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* συμπίπτει με την εικοστή επέτειο της ίδρυσης το 1995 στην Αθήνα της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών (ΕΕΝΣ).

Μέσα στην εικοσαετία 1995-2015, η ΕΕΝΣ πέτυχε να ακολουθήσει σταθερά τους στόχους που τέθηκαν με την ίδρυσή της και να διοργανώσει, μεταξύ άλλων, πέντε διεθνή συνέδρια νεοελληνικών σπουδών σε πέντε διαφορετικές ευρωπαϊκές πανεπιστημιούπολεις. Παράλληλα, έθεσε σε κυκλοφορία τα *Πρακτικά των εν λόγω συνεδρίων* της, τα οποία, μαζί με τα *Πρακτικά του Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, απαρτίζουν 17 τόμους των 12.500 περίπου σελίδων.

Το διάρκειας τεσσάρων ημερών Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών πραγματοποιήθηκε από τις 2 έως τις 5 Οκτωβρίου 2014 στη Θεσσαλονίκη, με θέμα *Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*.

Στην ιστορία των διεθνών συνεδρίων νεοελληνικών σπουδών από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου έως σήμερα, το Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο αποτέλεσε το μεγαλύτερο σε αριθμό συμμετοχών με εισηγήσεις. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν 357 ανακοινώσεις, σε 95 συνολικά συνεδριάσεις, από ερευνητές, οι οποίοι προέρχονταν από πέντε ηπείρους. Η πλειοψηφία των συνέδρων ανήκε σε πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς ευρωπαϊκών χωρών.¹

Καινοτομία, εξάλλου, στην οποία προχώρησε το Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών, αποτέλεσε το γεγονός ότι η ΕΕΝΣ φρόντισε, ώστε η επιλογή του γενικού θέματος να προωθήσει τη διευρυμένη συμμετοχή ερευνητών από τους κλάδους της οικονομίας, της κοινωνιολογίας και των πολιτικών επιστημών. Είναι γνωστό ότι η ΕΕΝΣ, ήδη από το Α' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών που διοργάνωσε τον Οκτώβριο του 1998 στο Βερολίνο, υποστηρίζει

---

1 Τα προγράμματα του Γ', Δ' και Ε' Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, τα κείμενα των ανακοινώσεων του Γ' Συνεδρίου και τα ψηφιακά Πρακτικά του Δ' και Ε' Συνεδρίου της ΕΕΝΣ είναι προσιτά στον ιστότοπο της ΕΕΝΣ (www.eens.org) και προσφέρουν στον ενδιαφερόμενο μια πρώτη εντύπωση για την εξέλιξη που έχουν σημειώσει κατά τα τελευταία χρόνια οι νεοελληνικές σπουδές ως γνωστικό/ερευνητικό αντικείμενο.

το ζήτημα της διεπιστημονικότητας στις επιμέρους ειδικότητες, οι οποίες συγκροτούν το ευρύ φάσμα των νεοελληνικών σπουδών, τόσο στο πεδίο της πανεπιστημιακής διδασκαλίας όσο και στην έρευνα.

Σήμερα, οκτώ μήνες μετά τη λήξη των εργασιών του Ε΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, είμαστε στην ευχάριστη θέση να αναρτήσουμε στο Διαδίκτυο τα *Πρακτικά του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* σε μορφή ψηφιακού βιβλίου (e-book). Τα ψηφιακά Πρακτικά του Ε΄ Συνεδρίου αποτελούνται από πέντε τόμους. Η πρόσβαση στα ψηφιακά Πρακτικά του Ε΄ Συνεδρίου, όπως και στα Πρακτικά του Δ΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, είναι ελεύθερη.²

Κάθε τόμος των Πρακτικών έχει αυτοτελή σελιδαρίθμηση. Ο πίνακας περιεχομένων του τόμου προτάσσεται, ενώ στο τέλος κάθε τόμου καταχωρίζονται και οι πίνακες των περιεχομένων των τεσσάρων άλλων τόμων προς διευκόλυνση των μελετητών. Είναι ευνόητο ότι η ψηφιακή μορφή των πέντε τόμων των *Πρακτικών του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* θα εξυπηρετήσει ποικιλοτρόπως τους ερευνητές που θα ανατρέξουν σε αυτά.

Η ψηφιακή έκδοση των *Πρακτικών του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* της ΕΕΝΣ πραγματοποιήθηκε με την οικονομική αρωγή του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου. Για την ηθική και έμπρακτη αυτή υποστήριξη ενός ιδιωτικού φορέα προς τις νεοελληνικές σπουδές εκφράζουμε στη Διεύθυνση του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου θερμές ευχαριστίες εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΝΣ και εκ μέρους των συνέδρων που έλαβαν μέρος στο Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών.

Όσον αφορά τα οργανωτικά θέματα, ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΝΣ, αλλά και σε προσωπικό επίπεδο, τους συναδέλφους *Μαρία Ακριτίδου* (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας) και *Τάσο Α. Καπλάνη* (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης). Η συνεχής, συνεπής και πολύπλευρη συμπαράστασή τους σε όλα τα επιστημονικής και πρακτικής φύσεως ζητήματα που αντιμετωπίσαμε, συνέβαλε ευεργετικά

---

² Για τα θέματα των προηγούμενων Συνεδρίων της ΕΕΝΣ, για τους τόπους και για τις ημερομηνίες διεξαγωγής τους, όπως και για τα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις συμμετοχές και τις ανακοινώσεις που πραγματοποιήθηκαν σε αυτά, βλ. τον Πρόλογο στα ψηφιακά *Πρακτικά του Δ΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*.

στην κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη απόδοση των εργασιών του Συνεδρίου και στην ορθότερη συγκρότηση των ψηφιακών Πρακτικών.

Ανάλογες ευχαριστίες οφείλουμε στη συνάδελφο *Γεωργία Φαρίνου-Μαλαματάρη*, μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), και στον συντονιστή της Οργανωτικής Επιτροπής, συνάδελφο *Δημήτρη Σταματόπουλο* (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), για τη συμβολή τους στην αρτιότερη οργάνωση και την εύρυθμη διεξαγωγή του Συνεδρίου.

Στα 21 μέλη της διεθνούς Επιστημονικής Επιτροπής του Ε΄ Συνεδρίου εκφράζει η ΕΕΝΣ τις ευχαριστίες της, διότι κάθε μέλος εργάστηκε υποδειγματικά, ελέγχοντας και επιλέγοντας τις αιτήσεις που υποβλήθηκαν για συμμετοχή με ανακοίνωση στο Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο της ΕΕΝΣ.³ Συνολικά, δεν εγκρίθηκε κάτι λιγότερο από το 20% των προτάσεων που υποβλήθηκαν. Τα αποτελέσματα του Συνεδρίου, όπως αυτά αξιολογήθηκαν σε μια πρώτη φάση και απέσπασαν εύσημα από την πλειοψηφία των συνέδρων, αποτελούν τη δικαίωση του επίπονου έργου που επιτέλεσαν τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής προς όφελος της διεθνούς κοινότητας των συνέδρων του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών. Βεβαίως, τα τελικά αποτελέσματα του Ε΄ Συνεδρίου θα κριθούν από το περιεχόμενο των ψηφιακών Πρακτικών που δίνουμε σήμερα στη δημοσιότητα.

Επίσης, στους συναδέλφους που πήραν μέρος στο Ε΄ Συνέδριο της ΕΕΝΣ, είτε ως εισηγητές είτε ως ακροατές, και στους προέδρους των 95 συνεδριών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια του Συνεδρίου, χρωστούμε χάριτες και ευχαριστίες.

Θα ήταν, όμως, παράλειψη, αν δεν υπογραμμίζαμε τη συμβολή των παρακάτω συνεργατών της ΕΕΝΣ σε ό,τι έχει σχέση με την καλύτερη διευθέτηση των τεχνικών ζητημάτων που αφορούν την προετοιμασία, τη διεξαγωγή και την ολοκλήρωση ενός διεθνούς συνεδρίου.

Οι ευχαριστίες μας απευθύνονται στον *Νίκο Γουλανδρή* (Παρίσι), στον εκπαιδευτικό *Γρηγόριο Κώτσια* (τον αφοσιωμένο συνεργάτη από το 2002 για τα τεχνικά ζητήματα του ιστοτόπου της

---

3 Στην οικεία θέση κάθε τόμου των ψηφιακών Πρακτικών του Ε΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, πριν από τον Πρόλογο, καταχωρίζεται ο κατάλογος των μελών της Επιστημονικής Επιτροπής.

ΕΕΝΣ στο Βερολίνο), και στους συναδέλφους Ευανθία Παπαευθυμίου και Παύλο Βασιλειάδη (Θεσσαλονίκη), που επωμίσθηκαν την ευθύνη της Γραμματείας του Συνεδρίου.

Για τη συγκρότηση των ψηφιακών Πρακτικών του Ε΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ οφείλουμε ξεχωριστές και ολόθερμες ευχαριστίες στους συνεργάτες του Κέντρου Βυζαντινών, Κυπριακών και Νεοελληνικών Σπουδών της Γρανάδας (Ισπανία), συναδέλφους *Παναγιώτα Παπαδοπούλου* και *Jorge Lemus Pérez*. Η επιστημονική κοινότητά μας θα έχει ένα χρήσιμο εργαλείο έρευνας χάρη στον μόχθο που έχουν επενδύσει και οι δύο στην επιμελημένη εμφάνιση των ψηφιακών Πρακτικών του Ε΄ Συνεδρίου.

Τέλος, στον Γενικό Διευθυντή και σε όλο το προσωπικό του *Grand Hotel Palace* στη Θεσσαλονίκη, στις αίθουσες του οποίου φιλοξενήθηκαν οι εργασίες του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών, εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας για την άριστη υποδομή και την παραδειγματική υποστήριξη που προσέφεραν, προκειμένου η διεξαγωγή του Συνεδρίου να εξελιχθεί με ακρίβεια και συνέπεια.

Ανατρέχοντας στην έως σήμερα εικοσαετή ιστορία της ΕΕΝΣ, με ικανοποίηση παρακολουθούμε την αναγνώρισή της ως μοχλού στην προσπάθεια να προωθηθούν διεθνώς οι νεοελληνικές σπουδές, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από το ζωηρό ενδιαφέρον που προκαλούν σε όλες τις ηπείρους τα ανά τετραετία συνέδριά της. Σημαντική, επίσης, υπήρξε κατά τα τελευταία έτη η συμβολή της ΕΕΝΣ στην προσπάθεια διάσωσης τμημάτων νεοελληνικών σπουδών σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, καθώς και στην προώθηση νέων ερευνητών, με στόχο την επαγγελματική αποκατάστασή τους. Στους τελευταίους η ΕΕΝΣ έμπρακτα προσέφερε την υποστήριξη που χρειάζονταν σε θέματα υποτροφιών και σε συναφή ζητήματα ερευνητικών προγραμμάτων.

Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, η ΕΕΝΣ έχει εφαρμόσει ως αρχή, ήδη από το Α΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών του 1998 στο Βερολίνο, και φροντίζει να προσφέρει τη δυνατότητα σε νέους ερευνητές να συμμετάσχουν ως εισηγητές στα Συνέδριά της, σύμφωνα με τους καθιερωμένους κανόνες αξιολόγησης και επιλογής των δηλώσεων συμμετοχής από την αρμόδια Επιστημονική Επιτροπή. Διότι με τον τρόπο αυτό δίνεται η ευκαιρία σε νέους ερευνητές να προβάλουν το επιστημονικό προφίλ τους από το

βήμα μιας διεθνούς επιστημονικής διοργάνωσης, και να έρθουν σε επαφή με ειδικούς στα επιμέρους πεδία έρευνας και διδασκαλίας των νεοελληνικών σπουδών.

Στο πλαίσιο αυτό, προέχει να προχωρήσουμε σε μια σημαντική και επιβεβλημένη από τα πράγματα πλέον σήμερα εκδοτική προσπάθεια. Να πραγματοποιήσουμε, δηλαδή, τη σκέψη που διατυπώσαμε εδώ και μερικά χρόνια για το επείγον ζήτημα που αντιμετωπίζουν διεθνώς οι νεοελληνικές σπουδές: την έλλειψη ενός ψηφιακού περιοδικού νεοελληνικών σπουδών, με διεθνή χαρακτήρα και με αυστηρές προδιαγραφές σύνταξης και επιμέλειας.

Παρά τη δυσμενή από οικονομική άποψη συγκυρία και παρά τις άλλες δυσκολίες που συνεπάγεται μια τέτοια πρωτοβουλία, το περιοδικό αυτό θα αποτελούσε σημαντικό όργανο προβολής των νεοελληνικών σπουδών διεθνώς σε μια περίοδο κρίσης που διατρέχουν οι ανθρωπιστικές σπουδές γενικότερα στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Βερολίνο, 29 Απριλίου 2015

Καθηγητής Κωνσταντίνος Α. Δημάδης,
πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΝΣ

ΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ
ΤΟΥ Ε΄ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΕΝΣ*

* Όσες υποβλήθηκαν/εγκρίθηκαν προς ανάρτηση (<http://www.eens.org/?page_id=3593>)

ΣΥΝΕΧΕΙΕΣ, ΑΣΥΝΕΧΕΙΕΣ, ΡΗΞΕΙΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ζητήματα θεωρίας και ιστορίας της γλώσσας

Ασυνέχειες ή συνέχειες της ελληνικής νομικής γλώσσας (1974-2014)

Karolina Gortych-Michalak *

Continuities or discontinuities in Greek legal language (1974-2014)

Abstract: Languages for Specific Purposes (LSPs) such as Legal Language are parts of national languages. They may be deemed parts of language systems because they are based on certain national, general linguistic grammar and they have become mutually intermingled. Even specific terms used in the frame of a certain LSP is created on the basis of the grammatical rules of the general language; thus one cannot deem legal language may not be considered to be an isolated, independent language. Moreover, even from a functional point of view legal language has rules correlated with its general language as they both describe a certain reality and are used for linguistic communication. Obviously Legal language and other LSPs refer to various realities and specific communication-situations, but their general functions are the same as the functions of the general, ethnic language. These assumptions lead to the conclusion that as any ethnic language can be investigated for their continuity and discontinuity, so LSPs within this general language can be investigated the same way. Moreover such investigations can enrich the knowledge of changes in the specific ethnic language. The study is intended to present the parametric method for investigating the phenomena of continuity and discontinuity from the

---

* Dr. Karolina Gortych-Michalak, Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Adam Mickiewicz στο Πόζναν της Πολωνίας, Σχολή Σύγχρονων Γλωσσών και Λογοτεχνιών, Τμήμα Γλωσσολογίας, Τομέας Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας.

Η μελέτη χρηματοδοτήθηκε από το πολωνικό Εθνικό Κέντρο Επιστημών (NCN) στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος υπό τον αριθμό SONATA BIS 2 αρ. 2012/07/E/HS2/00678 με τον τίτλο «Παραμετροποίηση της νομικής μεταφρασεολογίας του αστικού δικαίου και της πολιτικής δικονομίας».

Πρακτικά Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτ. 2014):

Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):

οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία

Τόμος Δ' (ISBN: 978-618-81771-1-6)

© 2015 Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών (www.eens.org)

diachronic (historical) point of view. When examining certain patterns of Greek legal languages the interdisciplinary approach is needed. Thus the investigation is based on linguistic and legal arts and methodology. The investigation is a comparative study based on two groups of textual corpuses. The corpuses are legislative acts (constitutions, laws, decrees), which have been changed during the period 1974-2014. The linguistic and legal-linguistic phenomena are investigated using a comparative criterion. The parameterisation then enables provision of the third element of the comparison “tertium comparationis”, which is a set of relevant dimensions. As methodology has an interdisciplinary character thus the results throw new light not only on linguistics, but also on jurisprudence and social sciences. When discussing the results, some fields of application for the results are given.

Key words: Greek language, Greek legal language, legal linguistics, legal language, historical linguistics, parametrisation, comparative study of legal language, jurisprudence

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το 1974, ως όριο της παρούσας έρευνας, δεν επιλέχθηκε τυχαία καθώς μπορούμε να πούμε ότι το έτος αυτό συμβολίζει το τέλος και, ταυτόχρονα, την αρχή της μεταπολιτευτικής Ελλάδας (μιας άλλης εποχής)¹. Κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια έλαβαν μέρος κάποια σημαντικά γεγονότα στην Ελλάδα, από τα οποία αξίζει να αναφερθούν:

1. η αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος το 1975, οπότε και μετά την περίοδο της Χούντας αποκαταστάθηκε το δημοκρατικό καθεστώς²,
2. η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (και στη συνέχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση) και οι συνακόλουθες πολιτικές, πολιτιστικές, οικονομικές, τεχνολογικές και κοινωνικές μεταβολές στην Ελλάδα (π. χ. αντικατάσταση των δελτίων ταυτότητας, αλλαγή του νομίσματος κλπ.),
3. η οικονομική, τεχνολογική και πολιτιστική ανάπτυξη, η οποία έφτασε στο απόγειό της με τη διοργάνωση των

1 Kiesling 2014, IX.

2 Κασσιμάτης 2005, 53.

- Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 στην Αθήνα,
4. η οικονομική και κοινωνική κρίση, η οποία ξεκίνησε περίπου στα μέσα του 2009.

Τα προαναφερόμενα έχουν δημιουργήσει μια καινούρια πραγματικότητα εντελώς νέων οικονομικών, νομικών και κοινωνικών συνθηκών.

Καθώς λοιπόν ο νόμος είναι πανταχού παρών και ρυθμίζει κάθε ανθρωπινή ζωή³, από τη γέννηση μέχρι το θάνατο, αλλά ακόμη και πέραν αυτού, αν σκεφτούμε κληρονομικά θέματα, όλα τα παραπάνω γεγονότα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το νόμο. Ο νόμος όχι μόνο ρυθμίζει τη ζωή μας, αλλά και ανταποκρίνεται στις ανάγκες, στις προσδοκίες των πολιτών μιας χώρας ή ενός ορισμένου περιβάλλοντος. Έτσι, οι αλλαγές στη ζωή μιας χώρας αντανακλώνται στους νόμους της, οι οποίοι αλλάζουν τους ανάλογους θεσμούς. Τα πιο εμφανή αποτελέσματα των μεταβολών της ελληνικής κοινωνίας (όπως η μετάβαση της Ελλάδας στη δημοκρατία) βρίσκονται τόσο στους θεμελιώδεις όσο και στους συνήθεις νόμους. Ας αναφερθεί το θέμα της ισότητας των φύλων κατά τα τελευταία χρόνια το οποίο άρχισε να απασχολεί τον ελληνικό νόμο ήδη από το Σύνταγμα του 1927⁴ όπου στην ερμηνεία του έκτου άρθρου αναφέρεται: «η δε λέξις 'πολίτης' και εις το άρθρο τούτο ως και εις τα άλλα άρθρα έχει την έννοιαν του Έλληνος υπηκόου, του έχοντος δηλαδή ελληνικήν ιθαγένειαν, αδιακρίτως φύλου ή ηλικίας»⁵. Στην πραγματικότητα όμως η ισότητα των δύο φύλων άρχισε να εφαρμόζεται με το Σύνταγμα του 1975, βάσει των διατάξεων του άρθρου 4 παράγραφος 2⁶ και στη συνέχεια βάσει των διατάξεων του αναθεωρημένου Αστικού Κώδικα⁷, οπότε οι γυναίκες και οι άντρες άρχισαν να έχουν τα ίδια δικαιώματα ως πολίτες χωρίς εξαιρέσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι παράλληλα στην Ευρώπη, και πιο συγκεκριμένα στα κράτη της Κοινότητας, το 1976

3 Φεφές 2004, 21.

4 Παυλόπουλος 309.

5 Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας 1927, 765.

6 Η προθεσμία έναρξης ισχύος αυτών των διατάξεων ορίστηκε από το Σύνταγμα στο άρθρο 116 και ήταν συνδεδεμένη με την προσαρμογή της νομοθεσίας στην αρχή της ισότητας των φύλων. Στην ουσία η προσαρμογή αυτή έγινε κατά την περίοδο 1983-1984. Cf. Σύνταγμα της Ελλάδας 1975, 662; Νόμος 1250/1982, 381-383; Νόμος 1329/1983, 427-448.

7 Αστικός Κώδικας 1984 cf Προεδρικό Διάταγμα 456 του 1984, 1909-2007.

ψηφίστηκε η Οδηγία του Συμβουλίου της 9ης Φεβρουαρίου 1976 περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και την προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (76/207 /ΕΟΚ)⁸. Με βάση τις προαναφερόμενες παρατηρήσεις για τη νομοθεσία, επιβεβαιώνεται η προηγούμενη υπόθεση για τη στενή σχέση του νόμου και της ζωής, όπου ο νόμος, ως εργαλείο ρύθμισης της ζωής, πρέπει να εκπληρώσει τις ανάγκες που δημιουργούνται μαζί με τις αλλαγές στην πνευματική και στη φυσική μεταβολή της ανθρώπινης ζωής.

Γιατί αξίζει να ασχοληθούν οι γλωσσολόγοι με το νόμο; Κατά τη γνώμη μου, οι γλωσσολογικές έρευνες της νομικής γλώσσας μπορούν να παρέχουν χρήσιμα αποτελέσματα στο πεδίο της γλωσσολογίας [π. χ. στο πεδίο της επικοινωνίας, των εξειδικευμένων γλωσσών (Languages for Specific Purposes / LSP), στη χρήση της γλώσσας ως εργαλείου (βλ. π. χ. Bühler⁹) και στο πεδίο της νομικής (π. χ. ορθή χρήση της γλώσσας, συμβατότητα της νομικής γλώσσας με την κοινή εθνική γλώσσα – η νομική γλώσσα είναι ένα λειτουργικό ύφος της εθνικής γλώσσας στο πλαίσιο της κλπ.)]. Επομένως, η νομική γλωσσολογία μπορεί να έχει εφαρμογή και στο διεθνικό επίπεδο κατά τη σύγκριση των ξένων εξειδικευμένων γλωσσών π. χ. για του σκοπούς της θεωρίας και της πράξης της μετάφρασης ή της συγκριτικής νομικής. Μια διαχρονική (ιστορική) μελέτη μιας ορισμένης εθνικής, νομικής γλώσσας μπορεί να παρέχει τεκμήρια που δίνουν μια εξήγηση στην απορία του αν η νομική γλώσσα άλλαξε παράλληλα με την ιστορική πορεία ενός κράτους, ακόμη κι αν είναι γνωστό το γεγονός ότι η αλλαγές στη νομική γλώσσα¹⁰ δεν γίνονται αυτομάτως. Έτσι, η σύγχρονη μελέτη μιας εθνικής νομικής γλώσσας μπορεί να δείξει τα γλωσσικά ήθη του νομοθέτη, τους τρόπους με τους οποίους έχουν συνταχτεί νομικά κείμενα και, ακόμα, να οριστεί μια μέθοδος-οδηγός για μελλοντικούς νομοθέτες ενός ορισμένου κράτους καθώς και να οριστούν οι αρχές ορθής χρήσης της εθνικής γλώσσας στη νομική πράξη με την ευρεία έννοια της πράξης¹¹.

8 Οδηγία 76/207 /ΕΟΚ, 70-72.

9 Bühler 2004.

10 Εδώ εννοείται ως γλώσσα των νόμων κατά την Παναρέτου 2009.

11 Π. χ. νομοθεσία, δικαστική και νομική πράξη.

Στην παρούσα μελέτη, οι *συνέχειες ή ασυνέχειες της (ελληνικής) νομικής γλώσσας* εξετάζονται υπό το πρίσμα της νομικής γλωσσολογίας (legal linguistics), η οποία ως επιστημονικός κλάδος ασχολείται με τα γλωσσολογικά φαινόμενα του νόμου σε κάθε πεδίο εφαρμογής του. Η γλώσσα αποτελεί ένα εργαλείο νόμου και ταυτόχρονα δίνει μορφή στο νόμο, όπως παρατηρούν οι Grewendorf και Ratherd «Law always has a linguistic form; there would be no law without language»¹². Έτσι τα νομικά κείμενα μπορούν να χαρακτηριστούν ως γλωσσολογικό και νομικό-πραγματικό φαινόμενο. Ο μικτός χαρακτήρας της νομικής γλώσσας είναι ένα φαινόμενο που καταλαβαίνουν και υπογραμμίζουν τόσο οι νομικοί π. χ. Melinkoff, Tiersma¹³ όσο και οι γλωσσολόγοι π. χ. Mattila, Galdia¹⁴ και άλλοι επιστήμονες. Αυτή η θέση υποστηρίζεται από την εκτελεστική λειτουργία των νομικών κειμένων¹⁵ και συγκεκριμένα στην Ελλάδα αυτά είναι οι νόμοι και το Σύνταγμα της Ελλάδας που είναι πηγές του δικαίου¹⁶ διότι τα κείμενα αυτά δεν έχουν μόνο πληροφοριακή-επικοινωνιακή λειτουργία, αλλά έχουν και υποχρεωτικό (επιτακτικό) χαρακτήρα¹⁷.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται μία διαχρονική νομική-γλωσσολογική έρευνα της ελληνικής νομικής γλώσσας στο πλαίσιο της νομικής γλωσσολογίας, καθώς ο σκοπός της μελέτης αποτελεί η προσπάθεια να δοθεί μία απάντηση στο εξής ερώτημα: *είναι η ελληνική νομική γλώσσα συνεχής από το 1974 μέχρι σήμερα*; Η μελέτη αρχίζει με την επεξήγηση της βασική ορολογίας η οποία εφαρμόζεται στη μεθοδολογία της έρευνας. Στη συνέχεια στις μεθοδολογικές παρατηρήσεις αναφέρεται ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η έρευνα, ενώ παρουσιάζεται και ο διεπιστημονικός χαρακτήρα της μελέτης. Περνώντας στο εμπειρικό μέρος, παρουσιάζονται παραδειγματικές αναλύσεις των οποίων τα αποτελέσματα συζητούνται στο επόμενο βήμα της έρευνας. Στο τέλος προτείνονται πεδία εφαρμογής των συμπερασμάτων που προκύπτουν από τη μελέτη καθώς και μια προοπτική ανάπτυξης της έρευνας. Υπογραμμίζεται όμως ότι η παρούσα μελέτη δεν

12 Grewendorf & Ratherd 2009, 1.

13 Cf. Melinkoff 1963, Tiersma 1999.

14 Cf. Mattila 2006, Galdia 2009.

15 Gortych-Michalak 108.

16 Φεφές 2004, 23-24.

17 Μόζερ και Παναρέτου 2009, 1014.

αντικαθιστά τις παρούσες διαχρονικές γλωσσολογικές και νομικές έρευνες που αφορούν στην καταγραφή¹⁸ ή στη μεταγραφή¹⁹ της ελληνικής γλώσσας στη νομική χρήση μετά το 1974²⁰, όπως αναφέρεται λεπτομερώς στη συνέχεια.

1. Βασικές έννοιες

Ο όρος *νομική γλώσσα* που προτείνεται για χρήση στην παρούσα μελέτη έχει επιλεχθεί βάσει των παρόντων ορισμών στην ελληνική επιστήμη, τόσο στα νομικά όσο και στη νομική φιλολογία²¹ που αξίζει να αναφερθούν. Ο Κριαράς²² αναφέρει τον όρο *νομική γλώσσα* σε σχέση με τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στη νομική θεωρία και τη νομική πράξη, ενώ ο Σταυράκης²³ αναφέρει τον ίδιο όρο γράφοντας ότι δεν υπάρχει καμία νομική γλώσσα, αλλά είναι ένα ύφος – μια ειδική γλώσσα της νομικής χρήσης εν γένει. Επίσης σε σχετικές μελέτες υπάρχουν και άλλοι όροι που αναφέρουν το ύφος της γλώσσας που χρησιμοποιείται τόσο στη νομοθεσία, αλλά και σε άλλα νομικά πεδία. Έτσι μπορούν να αναφερθούν οι εξής όροι: 1) γλώσσα του πολιτεύματος και των νόμων²⁴, 2) γλώσσα της νομικής πράξης στα κείμενα του Συντάγματος, των νόμων, των διοικητικών πράξεων, των δικαστικών αποφάσεων κ. λπ.²⁵, 3) γραπτός νομικός λόγος και οι κατηγορίες του: νομοθεσία, νομολογία, δικαστηριακή γενικότερα πράξη, εξωδικαστηριακή νομική πρακτική και νομική φιλολογία²⁶, 4) νομικός λόγος – η γλώσσα των νόμων²⁷, 5) γλώσσα των νομικών κειμένων²⁸.

Στη μελέτη αυτή εξετάζονται διαφορετικά είδη νομικών κειμένων: τα περισσότερα από αυτά είναι οι νόμοι και το Σύνταγμα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρονται και άλλα κείμενα (π. χ. φορολογικά έντυπα, νομολογία, ερμηνεία), ωστόσο από τους

18 Μέξης 600-605.

19 Ευρυγένης 1976, 21-27.

20 Αναφορά τους μαζί με συγκεκριμένη βιβλιογραφία βρίσκεται π. χ. στο Gortych-Michalak 2013, 44-55.

21 Τον όρο «νομική φιλολογία» τον πρότεινε ο Ευρυγένης 1976, 26.

22 Κριαράς 1982, 113-117.

23 Σταυράκης 1995, 74-78.

24 Αγγελίδης 7-13.

25 Μανέσης 1999.

26 Ευρυγένης 1982.

27 Παναρέτου 2009.

28 Σταυράκης 1995.

παραπάνω όρους το σύνταγμα «νομική γλώσσα» φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο στην παρούσα μελέτη ειδικά όταν βασίζεται στη έννοια του Κριαρά²⁹. Ο όρος αυτός έχει μια πολύ ευρεία έννοια, γιατί σημαίνει τη γλώσσα στο νομικό χώρο, δηλαδή η γλώσσα που χρησιμοποιείται στη νομοθεσία, στην εφαρμογή των κανόνων δικαίου, στη νομική επιστήμη, στην επαγγελματική ζωή των νομικών. Πρέπει όμως να υπογραμμίσω ότι το αντικείμενο της έρευνάς δεν είναι η γλώσσα, αλλά τα κείμενα που γράφτηκαν/συντάχθηκαν με την χρήση της συγκεκριμένης, ειδική γλώσσας εννοούμενης ως υποσύστημα της εθνικής γλώσσας που χρησιμοποιείται για ειδικούς λόγους (νομική θεωρία και πράξη).

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι στην παρούσα έρευνα σημαντικό ρόλο παίζει και ένας άλλος όρος, ο νομικός λόγος, τον οποίο εισήγαγε η καθηγήτρια, Ελένη Παναρέτου, η οποία γράφει: *νομικός λόγος (...) η γλώσσα των νόμων*³⁰ και έτσι προκύπτει ότι ο όρος «νομική γλώσσα» είναι υπερώνυμο σε σχέση με τον όρο «νομικός λόγος». Οι διαιρέσεις της νομικής γλώσσας είναι παρούσες στη βιβλιογραφία εδώ και χρόνια³¹ και βασίζεται σε πολλά κριτήρια από τα οποία η λειτουργία νομοθεσία πάντα χωρίζει τη γλώσσα των νόμων (κειμένων των νόμων)³² από τις άλλες υποκατηγορίες της νομικής γλώσσας.

Άλλα φαινόμενα στα οποία πρέπει να αναφερθώ είναι οι *ασυνέχειες* και οι *συνέχειες* της ελληνικής νομικής γλώσσας. Τι εννοείται με τους όρους αυτούς στην παρούσα μελέτη; Τους χρησιμοποιώ ονομάζοντας γλωσσικά και νομικά φαινόμενα εκείνα τα οποία βρίσκονται στα αναλυόμενα τουλάχιστον κείμενα. Ο ρόλος τους είναι να τεκμηριώσουν αν το μεταγενέστερο κείμενο έχει συνεχή ή ασυνεχή χαρακτήρα σε σχέση με το προγενέστερο κείμενο. Λόγω του διεπιστημονικού χαρακτήρα της έρευνας και τα φαινόμενα που ονομάζονται *ασυνέχειες* και *συνέχειες* εδώ, έχουν διεπιστημονικό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να έχουν γλωσσικό-κειμενικό χαρακτήρα ακόμη και νομικό πραγματικό κάποτε.

29 Κριαράς 1982.

30 Παναρέτου 2009, 15-18.

31 Cf. Šarčević 1997, 11. Mattila 2006, 4-5, Cao 2007 9-10, Galdia 2009, 91.

32 Cf. Kielar 1977, Kurzon 1989, Trosborg 1995, Roszkowski 1999, Tiersma 1999.

2. Μεθοδολογικές παρατηρήσεις

Η νομική γλωσσολογία έχει διεπιστημονική (interdisciplinary) φύση γιατί, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα νομικά κείμενα δεν έχουν μόνο τον πληροφοριακό-επικοινωνιακό χαρακτήρα, αλλά ρυθμίζουν και ακόμη δημιουργούν τις συνθήκες της ανθρωπίνης ζωής. Για μια πληρέστερη κατανόηση των νομικών κειμένων χρειάζεται όχι μόνο η γλωσσική ικανότητα, αλλά και η νομική γνώση³³. Βάσει αυτής της προϋπόθεσης, η μεθοδολογία της έρευνας έχει εκλεκτικό (eclectic) χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι λαμβάνονται υπόψη στοιχεία της γλωσσολογικής και της νομικής επιστήμης.

Στη μελέτη αυτή συγκεκριμένα εφαρμόζεται η μεθοδολογία της παραμετροποίησης (parametrisation) η οποία έχει εφαρμοστεί επίσης στις νομικές-γλωσσολογικές έρευνες³⁴. Η μεθοδολογία αυτή βασίζεται στον ορισμό των γλωσσικών-νομικών παραμέτρων ενός ορισμένου γλωσσικού φαινομένου. Στη μελέτη αυτή το φαινόμενο είναι οι νομικοί θεσμοί που ορίζονται μέσα σε (με κειμενικά κομμάτια) και μέσα από ορισμένα νομικά κείμενα. Οι παράμετροι βασίζονται στο μοντέλο της νομικής επικοινωνίας³⁵ όπου υπάρχουν τρεις βασικοί πυρήνες: 1) αποστολέας, 2) μήνυμα, 3) παραλήπτης. Οι παράμετροι περιέχουν σχετικές διαστάσεις (dimensions) και χαρακτηριστές (attributes) που αποτελούν μια φόρμα η οποία αποτελεί σημείο αναφοράς για τη σύγκριση ορισμένων νομικών θεσμών. Στη φόρμα αυτή λαμβάνονται υπόψη τόσο σχετικά γλωσσικά φαινόμενα όσο και νομικά. Σε κάθε αναλυόμενο νομικό θεσμό εφαρμόζεται το ίδιο μοντέλο που αποτελεί το λεγόμενο «τρίτο στοιχείο σύγκρισης (tertium comparationis)».

Το σώμα των κειμένων είναι βασικά μια ομάδα κειμένων νόμων που ίσχυαν κατά την περίοδο 1974-2014, συμπεριλαμβανομένου και του Συντάγματος. Το βασικό γεγονός είναι ότι οι αναλυόμενοι νόμοι ισχύουν μέχρι τώρα και είναι εκτελεσμένες νομικές πράξεις, αλλά η μορφή τους έχει τροποποιηθεί εν μέρει (π. χ. καταργήσεις, τροποποιήσεις κειμένων των νόμων) από την πρώτη στιγμή που δημοσιεύτηκαν στο ΦΕΚ μέχρι σήμερα. Καθώς υπάρχει η υπόθεση που υποστηρίζει ότι, ανεξάρτητα από τις αλλαγές στο ελληνικό κράτος, η νομική γλώσσα της χώρας είναι μια συνέχεια και αυτήν

33 Galdia 2009, 32.

34 Nowak-Michalska 2013, 23-37.

35 Sandrini 34-36.

τη θέση θα επιχειρήσω να αποδείξω. Το άλλο κριτήριο επιλογής κειμένων είναι το γεγονός ότι οι κανόνες δικαίου που είναι γραμμένοι στα κείμενα νόμων έχουν απόλυτη και γενική ισχύ, καθώς αφορούν όλους τους πολίτες, γιατί είναι πηγές γενικού δικαίου. Έτσι μπορεί να μας δώσουν μια πολύ γενική εικόνα μιας κατάστασης και όχι μόνο ένα κομμάτι μιας πραγματικότητας.

Η πρώτη φάση της έρευνας βασίζεται στις παρατηρήσεις που προκύπτουν από τη μελέτη των κειμένων νόμων και των ερμηνειών τους από την περίοδο 1974-2014. Η σειρά παρατηρήσεων (findings) οδηγεί σε μια κατηγοριοποίηση μεταβολών που έγιναν στα κείμενα των νόμων η οποία πραγματοποιήθηκε βάσει επαγωγής (induction). Έτσι υπάρχει δυνατότητα να κατηγοροποιηθούν οι τύποι των λεγόμενων συνεχειών και ασυνεχειών που είναι ορατές στα σχετικά παραδείγματα. Οι τύποι συνέχειας που ορίζω είναι οι εξής: 1) συνέχεια μετά μόνο γλωσσικές μεταβολές, 2) μερική συνέχεια – επέκταση, 3) μερική συνέχεια – μείωση, 4) φαινομενική ασυνέχεια.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι εμφανίστηκαν οι μεταβολές στη γλώσσα των κειμένων, ορίζω τα σημεία σύγκρισης ορισμένων φαινομένων όπου εφάρμοσα τη νομική μεθοδολογία ερμηνείας. Το σημείο σύγκρισης αποτελεί η στιγμή που αρχίζει να ισχύει ένα καινούριο κείμενο νόμου (π. χ. δημοσίευση ενός νόμου ο οποίος αλλάζει έναν άλλο νόμο) στο ΦΕΚ. Έτσι υπάρχει ένα χρονικό (πραγματικό) σημείο αναφοράς της σύγκρισης ορισμένων νομικών θεσμών που έχουν σχέση με την ιδιωτική ζωή σχεδόν κάθε Έλληνα πολίτη. Το σημείο αυτό είναι η ημερομηνία τέλους ισχύος ενός θεσμού ή η αρχή ισχύος ενός καινούριου θεσμού. Για κάθε παράδειγμα το χρονικό σημείο ορίζεται ξεχωριστά – σε εξάρτηση από την πραγματική ημερομηνία δημοσίευσης ή μετατροπής ή κατάργησης κειμένου.

Στη συνέχεια, η σύγκριση κειμένων γίνεται στη βάση της παραμετροποίησης (parametrisation) ορισμένων νομικών θεσμών. Καθορίζω τότε σχετικές παραμέτρους (parameters), οι οποίες περιείχαν σχετικές διαστάσεις (dimensions) και γλωσσικές και νομικές-πραγματικές και έτσι υπήρξε μια βάση σύγκρισης που είναι πολύ ακριβής και δίνει καθαρές πληροφορίες τύπου ένα-μηδέν (στα μαθηματικά 1-0).

Η πρώτη παράμετρος αφορά την πηγή από την οποία προέρχεται ένα ορισμένο κείμενο. Βεβαίως ο Έλληνας νομοθέτης είναι ένα

αφηρημένο όν και στην ουσία είναι όλο το σύστημα ανθρώπων και κρατικών φορέων που αποτελούν τον λεγόμενο «αποστολέα». Οι διαστάσεις αυτής της παραμέτρου είναι ως εξής:

1. 1. νομικό σύστημα (εθνικό / διεθνές)³⁶,
1. 2. τύπος νομικού συστήματος (αστικό δίκαιο (civil law) / εθιμικό δίκαιο (common law) / άλλο π. χ. θεοκρατικό)
1. 3. τύπος προσωπικότητας (φυσικό / νομικό πρόσωπο),
1. 4. εξουσία (νομοθετική / δικαστική / εκτελεστική)
1. 5. αρμοδιότητα (παναρμοδιότητα / μερική αρμοδιότητα),
1. 6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα,
1. 7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα,

Η δεύτερη παράμετρος αφορά το κείμενο – μήνυμα και περιλαμβάνει τις διαστάσεις που το χαρακτηρίζουν. Το μήνυμα, αντίθετα με τον αποστολέα του, έχει πραγματική φύση η οποία εξ ορισμού είναι προσιτή για όλους τους πιθανούς παραλήπτες του. Οι διαστάσεις της παραμέτρου είναι οι εξής:

2. 1. γλώσσα (εθνική / αποκλειστικό ύφος (καθαρεύουσα) / δημοφιλής τύπος (δημοτική)
2. 2. γλωσσικό φαινόμενο (λέξη, σύνταγμα, πρόταση, κειμενικές μονάδες: π. χ. διάταξη, παράγραφος, έδαφος, άρθρο, κεφάλαιο, μέρος βιβλίου κλπ.),
2. 3. σημασία στο νομικό πεδίο (εντολή / απαγόρευση / εξουσιοδότηση),
2. 4. γλωσσικό ύφος (γενική / εξειδικευμένη γλώσσα),
2. 5. τύπος νομικής γλώσσας (βάσει των ειδών των νομικών κειμένων που υπάρχουν στη νομική επιστήμη),
2. 6. είδος νομικού κειμένου (βάσει της νομικής επιστήμης),
2. 7. μορφή αποστολής κειμένου (γραπτή – προφορική)³⁷,
2. 8. φάσμα λειτουργίας (γενικό δίκαιο / κλάδος δικαίου),
2. 9. ισχύς (ημερομηνία / γεγονός έναρξης ισχύος).

Η τρίτη παράμετρος αφορά τον παραλήπτη του κειμένου. Ο ρόλος της παραμέτρου είναι να οριστούν τα χαρακτηριστικά των

³⁶ Στην παρένθεση αναφέρονται ορισμένα, πιθανά χαρακτηριστικά (attributes).

³⁷ Η διάσταση αυτή μπορεί να έχει εφαρμογή στο ελληνικό νομικό σύστημα στην περίπτωση που π. χ. ο Άρειος Πάγος εκδίδει την απόφαση διαβάζοντάς την δυνατά στη συνεδρίαση.

πιθανών παραληπτών του μηνύματος από την πραγματική και νομική άποψη. Τα γλωσσικά χαρακτηριστικά δεν παίζουν ρόλο σε αυτήν την παράμετρο γιατί κατά το ελληνικό νομικό σύστημα τα υποκείμενα μιας εξουσίας υποχρεούνται να γνωρίζουν τον νόμο, σύμφωνα με την λατινική παροιμία «Ignorantia iuris nocet». Έτσι στην πραγματικότητα είναι πρόβλημα του παραλήπτη το πως θα μάθει το νόμο και τα δικαιώματά του. Στη νομική επικοινωνία πρέπει όμως να διαχωριστεί ο παραλήπτης κειμένου από τον παραλήπτη νόμου. Ο πρώτος έχει μόνο την υποχρέωση να ξέρει τον νόμο, ενώ ο δεύτερος υποχρεούται να εφαρμόσει ορισμένους νόμους³⁸. Στην παρούσα έρευνα η παράμετρος του παραλήπτη αφορά τον δεύτερο, προαναφερόμενο τύπο, δηλαδή το υποκείμενο που υποχρεούται να εφαρμόσει έναν συγκεκριμένο νόμο. Οι διαστάσεις ενός τέτοιου παραλήπτη είναι ως εξής:

3. 1. τύπος προσωπικότητας (φυσικό / νομικό πρόσωπο),
3. 2. ομάδα παραληπτών (όλοι οι πολίτες / ορισμένη ομάδα πολιτών),

Το αντικείμενο της έρευνας στα παραδείγματα αποτελούν οι μονάδες κειμένου όπου εμφανίζεται το αναλυόμενο φαινόμενο. Αυτές μπορούν να είναι: 1) όλο το κείμενο, 2) μια δομική μονάδα του κειμένου π. χ. κεφάλαιο, άρθρο, παράγραφος.

3. Ανάλυση - παραδείγματα

Σύμφωνα με τις παραπάνω προϋποθέσεις η ανάλυση απο-τελείται από τέσσερα φαινόμενα: 1) συνέχεια μετά μόνο από γλωσσικές μεταβολές, 2) μερική συνέχεια – επέκταση, 3) μερική συνέχεια – μείωση, 4) φαινομενική ασυνέχεια. Κάθε φαινόμενο παραμετροποιείται με τη χρήση των ίδιων παραμέτρων και διαστάσεων. Μετά από κάθε μερική ανάλυση συγκεκριμένου κριτηρίου αναφέρονται οι παρατηρήσεις (κάτω από κάθε πίνακα).

3. 1. Συνέχεια μετά μόνο γλωσσικές μεταβολές

Στο ελληνικό νομικό σύστημα υπάρχουν ορισμένοι νόμοι οι οποίοι δεν αντικαταστάθηκαν από άλλους νόμους ή διατάγματα. Έχουν όμως μεταβληθεί κατά την περίοδο 1974-2014. Το πιο

38 Gortych-Michalak 2013, 96-109.

χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Σύνταγμα της Ελλάδας του 1968 το οποίο ίσχυσε μέχρι το 1975 όποτε και ψηφίστηκε το νέο Σύνταγμα. Το Σύνταγμα του 1975 ισχύει μέχρι σήμερα μετά τις τροποποιήσεις του το 1986 και το 2001.

Από όλο το κείμενο επιλέχτηκε ένα δείγμα που δείχνει τις διαφορές μεταξύ των εξεταζόμενων συνταγμάτων και αποτελεί όλη τη διάταξη που έχει μορφή πρότασης. Το χρονικό σημείο αναφοράς της σύγκρισης είναι η ημερομηνία 11/07/1975 όποτε άρχισε να ισχύει το Σύνταγμα του 1975.

Πίνακας 1. Συνέχεια νομικής πραγματικότητας, γλωσσικές αλλαγές *

Σύνταγμα 1968	Σύνταγμα 1975 (στη σημερινή του μορφή)
(Μέρος I, άρθρο 7, παρ. 6) <i>Πας Έλλην, δυνάμενος να φέρη όπλα, υποχρεούται να συντελή εις άμυναν της Πατρίδος, κατά τους ορισμούς των νόμων.</i>	(Μέρος II, άρθρο 4, παρ. 6) <i>Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.</i>

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Σύνταγμα 1968	Σύνταγμα 1975
1. αποστολέας	1. 1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	+
		διεθνές	-	-
	1. 2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	+
		άλλο	-	-
	1. 3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	+
		νομικό πρόσωπο	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-
	1. 4. εξουσία	νομοθετική	+	+
		εκτελεστική	-	-
		δικαστική	-	-
	1. 5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-
	1. 6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	+	+
		Άλλος	-	-
1. 7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ¹	όλο το κράτος	+	+	
	διοικητική μονάδα	-	-	

* Οι σημειώσεις των πινάκων ακολουθούν αυτοτελή αρίθμηση και παρατίθενται στο τέλος του κειμένου, πριν από τη βιβλιογραφία.

2. μήνυμα	2. 1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	-
		ελληνική (δημοτική)	-	+
	2. 2. γλωσσικό φαινόμενο	πρόταση απλό (1 ρήμα)	+	-
		πρόταση σύνθετο (πολλά ρήματα)	-	+
	2. 3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ²	+	+
		απαγόρευση	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-
	2. 4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-
		ειδική γλώσσα	+	+
	2. 5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	+	+
		άλλος τύπος		
	2. 6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	+	+
		διάταγμα	-	-
		νομολογία	-	-
		κείμενο νομικής πράξης	-	-
2. 7. μορφή αποστολής κειμένου	γραπτή στο ΦΕΚ	+	+	
	προφορική	-	-	
	Άλλη	-	-	
2. 8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	+	
2. 9. ισχύς	μετά από δημοσίευση	+ ³	-	
	από συγκεκριμένη μέρα	-	+ ⁴	
3. παραλήπτης	3. 1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	+	+
		νομικά πρόσωπα	+	+
	3. 2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	+	+
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	-	-

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι σχεδόν όλες οι διαστάσεις είναι ίδιες για τις δύο υπό εξέταση μονάδες. Υπάρχουν όμως μικρές διαφορές από τις οποίες μια αφορά τη διάσταση «2. 1. εθνική γλώσσα». Η διαφορά στην εκδοχή της εθνικής γλώσσας επηρεάζει και τη διάσταση «2. 2. γλωσσικό φαινόμενο» όπου η διαφορά είναι πιο καθαρή από γλωσσική άποψη. Η διαφορά είναι αποτέλεσμα της πασίγνωστης ασθενούς διγλωσσίας³⁹ η οποία άφησε τα σημάδια της σε όλη την ελληνική γλώσσα, σε όλους τους τομείς της ζωής των Ελλήνων⁴⁰. Μετά το 1974, πολλά νομικά κείμενα μεταγράφηκαν από την καθαρεύουσα στη δημοτική ή καλύτερα στην κοινή γλώσσα. Έτσι υπό το πρίσμα της λειτουργίας της αναλυόμενη διάταξης στο ελληνικό νομικό σύστημα δύο συγκρινόμενα τμήματα κειμένου είναι ισοδύναμα. Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει η δυνατότητα να ονομαστεί αυτό το φαινόμενο «συνέχεια» από τη νομική άποψη και «μεταβολή» από τη γλωσσική άποψη, γιατί οι δύο γλωσσικές εκδοχές περιλαμβάνονται σε μια εθνική γλώσσα - την ελληνική. Ο Horrocks επιβεβαιώνει αυτήν τη θέση γράφοντας «it was only in 1986 that 'demotic' translation of the Constitution was ratified»⁴¹, ενώ ακόμη και μετά το 1986 το γνήσιο κείμενο του Συντάγματος του 1975 χρησιμοποιούνταν από τους νομικούς για λόγους ερμηνείας⁴².

Εκτός από τη διαφορά στο γλωσσικό επίπεδο παρατηρείται ακόμη και η διαφορά που αφορά τη διάσταση «2. 7. ισχύς». Στη νομοθετική πρακτική της Ελλάδας οι δύο εφαρμοζόμενες λύσεις είναι εναλλακτικές, από τις οποίες η λύση του Συντάγματος είναι το πιο συνεχές φαινόμενο. Από την άλλη πλευρά ο χρόνος θέσης σε ισχύ είναι λίγο διαφορετικός, αλλά πάντα μετά από δημοσίευση και αυτό είναι κοινό χαρακτηριστικό των δύο κειμένων.

3. 2. Μερική συνέχεια – επέκταση

Με τη φράση «μερική συνέχεια» εννοώ τη συνεχή παρουσία ενός νομικού θεσμού. Η παρουσία αυτή μπορεί να μεταβληθεί - να αυξηθεί ή να μειωθεί- ανάλογα με τις τροποποιήσεις του συγκεκριμένου κειμένου που αποτελεί θεμέλιο έναρξης και «ζωής» ενός νομικού

39 Fergusson 1959.

40 Tseronis 2002.

41 Horrocks 2010, 462.

42 Mackridge 1990, 18.

θεσμού. Στην παρούσα παράγραφο αναφέρεται ένα παράδειγμα που δείχνει το πεδίο επέκτασης της σημασίας του νομικού ορισμού των ληξιαρχικών βιβλίων και πράξεων. Το χρονικό σημείο αναφοράς της σύγκρισης είναι η ημερομηνία έναρξης ισχύος του μεταβλημμένου κειμένου του νόμου 344/1976 Περί ληξιαρχικών πράξεων.

Πίνακας 2. Επέκταση: αλλαγές στη νομική πραγματικότητα και στο γλωσσικό κείμενο (απόσπασμα)

Νόμος 344/1976 μέχρι 17/04/2013	Νόμος 344/1976 μετά από 18/04/2013 ⁵
Άρθρο 8. Ληξιαρχικά βιβλία - Ληξιαρχικαί πράξεις	Άρθρο 8 Ληξιαρχικά βιβλία - Ληξιαρχικαί πράξεις Άρθρο 8 ^Α Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Ληξιαρχικών Πράξεων ⁶

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Νόμος 344/1976 ⁷	Νόμος 344/1976 ⁸
1. αποστολέας	1. 1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	+
		διεθνές	-	-
	1. 2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	+
		άλλο	-	-
	1. 3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	+
		νομικό πρόσωπο	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-
	1. 4. εξουσία	νομοθετική	+	+
		εκτελεστική	-	-
		δικαστική	-	-
	1. 5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-
	1. 6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	+	+
		Άλλος	-	-
1. 7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ⁹	όλο το κράτος	+	+	
	διοικητική μονάδα	-	-	

2. μήνυμα	2. 1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	+
		ελληνική (δημοτική)	-	+
	2. 2. γλωσσικό φαινόμενο	άρθρο μονό	+	-
		άρθρο σύνθετο (εκτεταμένο)	-	+
	2. 3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ¹⁰	+	+
		απαγόρευση	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-
	2. 4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-
		ειδική γλώσσα	+	+
	2. 5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	+	+
		άλλος τύπος		
	2. 6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	+	+
		διάταγμα	-	-
		νομολογία	-	-
		κείμενο νομικής πράξης	-	-
	2. 7. μορφή αποστολής κειμένου	γραπτή στο ΦΕΚ	+	+
		προφορική	-	-
		άλλη	-	-
	2. 8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	+
	2. 9. ισχύς	ημερομηνία δημοσίευσης	-	+ ¹¹
από συγκεκριμένη μέρα		+ ¹²	-	
3. παραλήπτης	3. 1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	-	-
		νομικά πρόσωπα ¹³	+	+
	3. 2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	-	
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	+	+

Από την παράγραφο 3. 1 και από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι υπάρχουν μερικές αλλαγές μεταξύ των συγκρινόμενων κειμένων. Η πρώτη διαφορά είναι ορατή στη διάσταση «2. 1. εθνική γλώσσα» γιατί ένα μέρος του νόμου 344/1976 που ισχύει σήμερα είναι έχει συνταχθεί στην καθαρεύουσα. Έτσι ένα πιθανό ενοποιημένο κείμενο αυτού του νόμου έχει καθαρά μεικτό χαρακτήρα από την άποψη της εκδοχής της γλώσσας. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι δύσκολο να πει κανείς ότι υπάρχει καθαρή διαφορά μεταξύ των κειμένων και έτσι προτείνεται να ονομαστεί αυτό το φαινόμενο «συνέχεια».

Εκτός από τον μεικτό χαρακτήρα του κειμένου παρατηρείται η συνέχεια στους αριθμούς των άρθρων, γιατί τα νέα κομμάτια του κειμένου, τα άρθρα, δεν έχουν κανένα νέο αριθμό, αλλά αποτελούν επέκταση του προηγούμενου αριθμού: 8 και 8Α. Ο καινούριος θεσμός τότε δεν είναι απολύτως ανεξάρτητος από το παρόν ισχύον νομικό σύστημα και ο νομοθέτης δείχνει ότι αναπτύσσεται ο μέχρι τις 18. 04. 13 ισχύων νομικός θεσμός.

Ανάλογα, στην παράγραφο 3. 1. της παρούσας μελέτης παρατηρείται η διαφορά που αφορά τη διάσταση «2. 7. ισχύς». Οι δύο ημερομηνίες, αν και διαφορετικές, έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, διότι οι νόμοι αρχίζουν να ισχύουν μετά τη δημοσίευση. Ο νόμος 4144/2013 από τη στιγμή της δημοσίευσής του στο ΦΕΚ, ενώ ο νόμος 344/1976 έξι μήνες από τη δημοσίευσή του. Αξίζει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι οι δύο νόμοι ισχύουν ταυτόχρονα και πρέπει να εφαρμοστούν από τους παραλήπτες τους.

3. 3. Μερική συνέχεια – μείωση

Αντίθετα με την προηγούμενη περίπτωση, στη νομική γλώσσα και ιδίως στα νομικά κείμενα, υπάρχουν και περιπτώσεις περιορισμού του φάσματος της σημασίας και της λειτουργίας ενός ορισμένου νομικού θεσμού. Το παράδειγμα αυτού του φαινομένου είναι ορατό στο Προεδρικό Διάταγμα Περί Δελτίου Ανωνύμων Εταιρειών της 16-22. 01. 1930. Από τη μορφή του σημερινού κειμένου του διατάγματος προκύπτει ότι το φάσμα του πρώτου άρθρου αυτού του διατάγματος μειώθηκε για τελευταία φορά από το Προεδρικό Διάταγμα αριθ. 409 Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας περί Ανωνύμων Εταιριών (Κωδ. Ν. 2190/1920 «περί Ανωνύμων Εταιριών», όπως κωδικοποιήθηκε με το Β. Δ. 174/1963), προς

το Κοινοτικό Δίκαιο και ειδικότερα προς τις διατάξεις της Πρώτης Οδηγίας 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 1968, της Δεύτερης Οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1976, της Τέταρτης Οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1978 και, μερικώς, της Έβδομης Οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1983.

Πίνακας 3. Μερική συνέχεια - επέκταση

Π. Δ. της 16-22. 1. 1930 ¹⁴ κείμενο του 1930	Π. Δ. της 16-22. 1. 1930 όπως ισχύει σήμερα ¹⁵
<p>Άρθρο 1. — Εις ειδικόν της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, φέρον τον τίτλο «Εφημερίς της Κυβερνήσεων Δελτίον Ανωνύμων Εταιριών», θέλουσι καιαχωρίζεσθαι τα κάτωθι δημοσιεύματα:</p> <p>α) Υπουργικαί σποφάσεις περί συστάσεως Ελληνικών Ανωνύμων Εταιρειών,</p> <p>β) Υπουργικαί σποφάσεις περί εγκρίσεως τροποποιήσεως καταστατικού Ελληνικών Ανωνύμων Εταιρειών,</p> <p>γ) Υπουργικαί αποφάσεις περί ανακλήσεως ή συστάσεως ελληνικών ανωνύμων εταιριών,</p> <p>δ) αποφάσεις περί παροχής αδείας εφαρμογής των ειδικών διατάξεων των ανωνύμων εταιριών,</p> <p>ε) υπουργικοί αποφάσεις περί ανακοινώσεων διορισμού αντικλήτου αλλοδαπών ανωνύμων εταιριών,</p> <p>στ) Υπουργικαί σποφάσεις περί συστάσεις Ελληνικών Ασφαλιστικών Εταιρειών,</p> <p>ζ) υπουργικοί αποφάσεις περί εγκρίσεως τροποποιήσεων καταστατικών ελληνικών και αλλοδαπών ασφαλιστικών εταιριών,</p> <p>η) υπουργικοί αποφάσεις περί παροχής αδείας ενεργείας ασφαλιστικών πράξεων εν Ελλάδι εις ελληνικά\$ και αλλοδαπάς ασφαλιστικής εταιρίας, ως και μεσίτας των αγγλικών Λλόυδς,</p> <p>θ) υπουργικοί αποφάσεις περί αποδόσεως εγγυήσεων κ. λπ. νομίμου εν Ελλάδι εργαζομένων ασφαλιστικών επιχειρήσεων και</p> <p>ι) παν άλλο δημοσίευμα καταχωρούμενον μετ' αποφάσιν του Υπουργού της Εθνικής Οικονομίας.</p>	<p>Άρθρο 1. — Εις ειδικόν της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, φέρον τον τίτλο «Εφημερίς της Κυβερνήσεων Δελτίον Ανωνύμων Εταιριών», θέλουσι καιαχωρίζεσθαι τα κάτωθι δημοσιεύματα:</p> <p>(α-β) (Καταργήθηκαν με το άρθρο 43 π. δ. 409/1986).</p> <p>γ) Υπουργικαί αποφάσεις περί ανακλήσεως ή συστάσεως ελληνικών ανωνύμων εταιριών,</p> <p>δ) Αποφάσεις περί παροχής αδείας εφαρμογής των ειδικών διατάξεων των ανωνύμων εταιριών,</p> <p>ε) Υπουργικοί αποφάσεις περί ανακοινώσεων διορισμού αντικλήτου αλλοδαπών ανωνύμων εταιριών,</p> <p>στ) (Καταργήθηκε με το άρθρο 43 π. δ. 409/1986.)</p> <p>ζ) Υπουργικοί αποφάσεις περί εγκρίσεως τροποποιήσεων καταστατικών ελληνικών και αλλοδαπών ασφαλιστικών εταιριών,</p> <p>η) Υπουργικοί αποφάσεις περί παροχής αδείας ενεργείας ασφαλιστικών πράξεων εν Ελλάδι εις ελληνικάς και αλλοδαπάς ασφαλιστικής εταιρίας, ως και μεσίτας των αγγλικών Λλόυδς,</p> <p>θ) Υπουργικοί αποφάσεις περί αποδόσεως εγγυήσεων κ. λπ. νομίμου εν Ελλάδι εργαζομένων ασφαλιστικών επιχειρήσεων και</p> <p>ι) Παν άλλο δημοσίευμα καταχωρούμενον μετ' αποφάσιν του Υπουργού της Εθνικής Οικονομίας.</p>

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Π. Δ. της 16-22. 1. 1930 ¹⁶	Π. Δ. της 16-22. 1. 1930 ¹⁷
1. αποστολέας	1. 1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	+
		διεθνές	-	-
	1. 2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	+
		άλλο	-	-
	1. 3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	+
		νομικό πρόσωπο	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-
	1. 4. εξουσία	νομοθετική	-	-
		εκτελεστική	-	-
		δικαστική	-	-
		ρυθμιστή του πολιτεύματος	+	+
	1. 5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-
	1. 6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	-	-
		Άλλος	+	+
	1. 7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ¹⁸	όλο το κράτος	+	+
		διοικητική μονάδα	-	-

2. μήνυμα	2. 1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	+
		ελληνική (δημοτική)	-	-
	2. 2. γλωσσικό φαινόμενο	Άρθρο με παραγράφους α-ι	+	-
		Άρθρο με παραγράφους γ-ε και ζ-ι	-	+
	2. 3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ¹⁹	+	+
		απαγόρευση	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-
	2. 4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-
		ειδική γλώσσα	+	+
	2. 5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	-	-
		γλώσσα εκτελεστικών κειμένων	+	+
	2. 6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	-	-
		διάταγμα	+	+
		νομολογία	-	-
	2. 7. μορφή αποστολής κειμένου	κειμένο νομικής πράξης	-	-
γραπτή στο ΦΕΚ		+	+	
προφορική		-	-	
2. 8. φάσμα λειτουργίας	Άλλη	-	-	
	γενικό δίκαιο	+	+	
2. 9. ισχύς	ημερομηνία δημοσίευσης	+ ²⁰	-	
	από συγκεκριμένη μέρα	-	+ ²¹	
3. παραλήπτης	3. 1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	-	-
		νομικά πρόσωπα	+	+
	3. 2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	-	+
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	+	+

Το αναλυόμενο κείμενο του διατάγματος, σε αντίθεση με τα προηγούμενα παραδείγματα, έχει την ίδια τιμή (θετική), που έχει η διάσταση «2. 1. εθνική γλώσσα». Αυτό είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι τελευταία μετατροπή του κειμένου του διατάγματος κατήργησε κάποιες κειμενικές μονάδες, ενώ η προγενέστερη (Β. Δ. 20-28. 5. 1039⁴³) τροποποίηση, βάσει της οποίας προστέθηκε το άρθρο 7, ήταν ακόμη γραμμένη στην καθαρεύουσα.

Η βασική διαφορά υπάρχει στο επίπεδο του περιεχομένου, το οποίο περιορίστηκε από ένα άλλο διάταγμα (Π.Δ. 409/1986). Ακόμη και όταν τα εδάφια α-β και στ' καταργήθηκαν με το νέο διάταγμα, τα ίχνη τους έμειναν ορατά μέσα στο ενοποιημένο κείμενο. Αυτά είναι: 1) συνεχείς αριθμοί εδαφίων της προγενέστερη εκδοχής και 2) η φράση «Καταργήθηκε με το άρθρο 43 του π. δ. 409/1986) αντί για κείμενο στα εδάφια 1-β και στ. Αυτά τα ίχνη βρίσκονται στο κυρίως κείμενο (όχι στη νομολογία, στις παρατηρήσεις ή στις αναφορές) του διατάγματος και δείχνουν ότι 3 στα 10 εδάφια του πρώτου άρθρου διαγράφηκαν. Στην ουσία όμως αυτό σημαίνει ότι ορισμένες αποφάσεις δεν έχουν δημοσιευτεί στο ΦΕΚ από την 1η Ιανουαρίου 1987. Αυτό το φαινόμενο δείχνει τη «συνέχεια» του αναλυόμενου κειμένου που είναι εμφανής στους αριθμούς των εδαφίων και του κειμένου στην παρένθεση, αλλά ταυτόχρονα η συνέχεια αυτή οδηγεί στη μείωση του φάσματος της σημασίας και του ρόλου του θεσμού της ΦΕΚ σε σχέση με τις Ανώνυμες Εταιρείες.

Επιπλέον παρατηρείται στην περίπτωση 3. 2 μια παρόμοια κατάσταση σε σχέση με την ημερομηνία έναρξης ισχύος του διατάγματος. Ανεξάρτητα από την ημερομηνία που ορίζεται σε κάθε αναλυόμενο κείμενο διατάγματος, το διάταγμα ως πράξη είτε σε μορφή ενοποιημένου κειμένου είτε σε μορφή μίας ενότητας όλων των σχετικών διαταγμάτων που αλληλοσυμπληρώνονται, ισχύει συνεχώς από την παλιότερη ημερομηνία μέχρι σήμερα, ενώ οι αλλαγές του ισχύουν από τη συγκεκριμένη, μεταγενέστερη ημερομηνία.

3. 4. Φαινομενική ασυνέχεια

Η τελευταία κατηγορία φαινομένων που μπορεί να δείχνουν τη συνεχή ή ασυνεχή φύση της ελληνικής νομική γλώσσας είναι

43 ΦΕΚ, τεύχος Α', αρ. φύλλου 208.

η λεγόμενη φαινομενική συνέχεια. Ως παράδειγμα αυτού του φαινομένου εφαρμόζεται ο θεσμός της προίκας στο αστικό δίκαιο. Το κείμενο αναφοράς είναι ο Αστικός Κώδικας πριν από το 1983 (από το 1940) και μετά το 1983. Κατά το έτος αυτό έγιναν μεταβολές στο ΑΚ με τις οποίες αφαιρέθηκε η προίκα. Έτσι όλα τα κομμάτια του ΑΚ είναι σχεδόν μεγάλα και ο σκοπός της μελέτης αυτής δεν είναι η καταγραφή των εύκολα προσιτών κειμένων, στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται τα πιο συμβολικά κομμάτια του κειμένου του ΑΚ.

Πίνακας 4. Φαινομενική ασυνέχεια – προίκα στο νόμο και έξω από το νόμο

Αστικός Κώδικας πριν από το 1983 ²²	Αστικός Κώδικας μετά το 1983 ²³
Κεφάλαιον τέταρτον. Προσωπικαί σχέσεις μεταξύ των συζύγων. Κεφάλαιον πέμπτον. Περιουσιακαί σχέσεις των συζύγων εν γλυνει.	Κεφάλαιο τέταρτο ²⁴ . Σχέσεις των συζύγων από το γάμο. ²⁵ Κεφάλαια Τέταρτο και Πέμπτο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα συγχωνεύονται σε ενιαίο τέταρτο Κεφάλαιο με τίτλο: “Σχέσεις των συζύγων από τον γάμο”.
<u>Κεφάλαιον έκτον. Προίξ.</u>	<u>Καταργούνται όλες οι διατάξεις του Έκτου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα (άρθρα 1406 έως 1437), που αφορούν την προίκα.</u> Κάθε περιουσιακή επίδοση που αποτελεί σύσταση προίκας είναι άκυρη από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου ²⁶ .
Κεφάλαιον έβδομον. Διαζύγιον.	Κεφάλαιο έβδομο. Διαζύγιο. ²⁷

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Αστικός Κώδικας πριν από το 1983	Αστικός Κώδικας μετά το 1983	Πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου προίκας ²⁸
1. αποστολέας	1. 1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	-	+
		διεθνές	-	-	-
	1. 2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	-	
		Φορολογικό δίκαιο	-	-	+
	1. 3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	-	+
		νομικό πρόσωπο	-	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-	-
	1. 4. εξουσία	νομοθετική	+	-	-
		εκτελεστική	-	-	+
		δικαστική	-	-	-
	1. 5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	-	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-	-
	1. 6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	+	-	-
		Εκτελεστής	-	-	+
	1. 7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ²⁹	όλο το κράτος	+	-	+
		διοικητική μονάδα	-	-	-

2. μήνυμα	2. 1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	-	-
		ελληνική (δημοτική)	-	-	+
	2. 2. γλωσσικό φαινόμενο	άρθρο τίτλος και περιεχόμενο	+	-	-
		Έντυπο - τίτλος	-	-	+
	2. 3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ³⁰	+	-	+
		απαγόρευση	-	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-	-
	2. 4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-	-
		ειδική γλώσσα	+	-	+
	2. 5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	+	-	-
		γλώσσα νομικής πράξης	-	-	+
	2. 6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	+	-	-
		Διάταγμα	-	-	-
		Νομολογία	-	-	-
		κείμενο νομικής πράξης	-	-	+
	2. 7. μορφή αποστολής κειμένου	γραπτή στο ΦΕΚ	+	-	+
		Προφορική	-	-	-
		Άλλη	-	-	-
	2. 8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	-	+
	2. 9. ισχύς	ημερομηνία δημοσίευσης	-	-	-
από συγκεκριμένη μέρα		+ ³¹	-	+ ³²	
3. παραλήπτης	3. 1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	+	-	+
		νομικά πρόσωπα ³³	-	+	-
	3. 2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	-	-	-
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	+	-	+

Ο πίνακας με τις παραμέτρους έχει επεκταθεί με μια πρόσθετη στήλη με σκοπό να παρουσιαστεί μια συνέχεια του θεσμού της προίκας σε πεδίο άλλο από τη νομοθεσία δηλαδή στη νομική πράξη. Στη σύγκριση βάσει των παραμέτρων και των διαστάσεων μεταξύ των δύο εκδοχών του κειμένου του Αστικού Κώδικα (πριν και μετά το 1983) υπάρχει μια μεγάλη διαφορά που βασίζεται στο θεμελιώδες κριτήριο παρουσίας ενός ορισμένου θεσμού (εδώ της προίκας) στο εθνικό σύστημα εν γένει. Ο ΑΚ μετά από το 1983 δεν προβλέπει καμία δυνατότητα παρουσίας της προίκας στο αστικό δίκαιο. Έτσι, στη στήλη του υπάρχουν μόνο αρνητικά σύμβολα που δείχνουν ξεκαθαρά ότι ο εν λόγω θεσμός απλώς δεν υπάρχει στο νομικό σύστημα της Ελλάδας μετά το 1983.

Έτσι στη σύγκριση του Αστικού Κώδικα με την Πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου προίκας παρατηρούνται μερικές διαφορές που αφορούν τις εξής διαστάσεις:

- «1. 2. τύπος νομικού συστήματος» γιατί μετά το 1983 η προίκα έγινε μόνο το αντικείμενο του φορολογικού δικαίου της Ελλάδας,
- «1. 4. εξουσία» γιατί μετά το 1983 η προίκα έγινε αντικείμενο της εκτελεστικής εξουσίας μόνο και όχι της νομοθετικής,
- «1. 6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα» (του αποστολέα) γιατί σε σχέση με την παραπάνω διάσταση ο Υπουργός Οικονομικών που εξέδωσε την απόφαση συμπεριλαμβανομένου του παραδείγματος της σχετικής πράξης είναι όργανο της εκτελεστικής εξουσίας και όχι της νομοθετικής,
- «2. 1. εθνική γλώσσα» όπως και στα προηγούμενα παραδείγματα που αναλύθηκαν, ο Αστικός Κώδικας του 1940 είναι το κείμενο που δεν έχει μεταγραφεί πλήρως στην κοινή γλώσσα, ενώ η πράξη του 2014 είναι προϊόν της σημερινής ελληνικής ειδικής γλώσσας νομικής χρήσης,
- τις συνδεδεμένες διαστάσεις: «2. 5. τύπος νομικής γλώσσας», «2. 6. είδος νομικού κειμένου» οι οποίες έχουν διαφορετικές τιμές (αρνητικό/θετικό σύμβολο δίπλα στο σχετικό χαρακτηριστικό): η κατάσταση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι η προίκα δεν είναι αντικείμενο της νομοθεσίας μετά από το 1983 και έτσι δεν βρίσκεται στο κείμενο νόμου που συντάσσεται με τη γλώσσα των νόμων.

Από την πρώτη φάση της σύγκρισης προκύπτει το συμπέρασμα που υποδεικνύει ότι ο θεσμός της προίκας έπαψε να υπάρχει στο ελληνικό νομικό σύστημα και ταυτόχρονα στη νομική ελληνική γλώσσα μετά το 1983. Όμως η επέκταση της σύγκρισης σε νομικά κείμενα άλλης χρήσης έδειξε ότι υπάρχει μερική συνέχεια του θεσμού αυτού και γι' αυτό το λόγο το φαινόμενο αυτό μπορεί να ονομαστεί φαινομενική συνέχεια η οποία δεν είναι μια πραγματική, απόλυτη ασυνέχεια.

4. Συμπεράσματα

Οι παράμετροι των εξεταζόμενων φαινομένων της νομικής γλώσσας δείχνουν καθαρά τις αλλαγές που έλαβαν μέρος στο ελληνικό νομικό σύστημα στα τελευταία σαράντα χρόνια. Θετικά και αρνητικά σύμβολα δίπλα σε συγκεκριμένο χαρακτηριστικό είναι μια ομάδα δεδομένων που βοηθούν στην αξιολόγηση της κατάστασης και δίνουν μια απάντηση στο αρχικό ερώτημα για τον συνεχή ή ασυνεχή χαρακτήρα της νομικής ελληνικής γλώσσας κατά τα έτη 1974-2014. Όπως προκύπτει από τις τέσσερις κατηγορίες των υπό εξέταση φαινομένων στη νομική γλώσσα, η συνέχεια είναι κυρίαρχο φαινόμενο στη νομική ελληνική γλώσσα. Παρατηρείται ακόμη ότι δεν βρέθηκαν παραδείγματα απόλυτης συνέχειας π. χ. ένα νομικό κείμενο που να ισχύει χωρίς οποιαδήποτε αλλαγή από το 1975 (ή προγενέστερα) μέχρι σήμερα, καθώς και δε βρέθηκε παράδειγμα μια απόλυτης ασυνέχειας, εννοούμενης ως μια διακοπή της παρουσίας ενός συγκεκριμένου θεσμού. Βεβαίως δεν αναφέρονται στη μελέτη θεσμοί που εμφανίστηκαν στο ελληνικό νομικό σύστημα μετά το 1974 από μηδενική βάση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι σίγουρα υπήρξαν αλλαγές στην ελληνική νομική γλώσσα, αλλά ταυτόχρονα η μελέτη της φυσικής μορφής των νομικών κειμένων δείχνει ότι παρόλα αυτά υπάρχουν πολλές σχέσεις μεταξύ των διαφοροποιημένων κειμένων και οι αλλαγές που έγιναν δεν έχουν ακραίο χαρακτήρα και δεν μηδενίζουν έναν ορισμένο θεσμό. Βάσει των ευρημάτων μπορεί να δοθεί η απάντηση στο βασικό ερώτημα και εύκολα μπορούμε να πούμε ότι η νομική ελληνική γλώσσα είναι μια συνέχεια. Ταυτόχρονα, οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν προκύπτουν από τις κοινωνικές μεταβολές (ισότητα φύλων όσον αφορά την προίκα) ή τις τεχνολογικές μεταβολές (συγκρότηση των ψηφιακών βάσεων δεδομένων), πολιτιστικές μεταβολές κλπ.

Τα αποτελέσματα μπορεί να είναι χρήσιμα όχι μόνο για του νομικούς γλωσσολόγους, αλλά και για τους νομικούς, καθότι παρέχουν ένα εργαλείο που διευκολύνει την ερμηνεία των νομικών κειμένων. Τα συμπεράσματα δείχνουν ακόμη πως άλλαξε η νομική ζωή των Ελλήνων κατά τις τελευταίες δεκαετίες – ενώ επιπλέον αποτελούν μια πηγή πληροφοριών και για τους κοινωνιολόγους και (λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση της γλώσσας με τη νομική ζωή) και για του κοινωνιογλωσσολόγους. Η προτεινόμενη μέθοδος παραμετροποίησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο ερευνών για τους επιστήμονες και τους ερευνητές που ασχολούνται με την ιστορική σύγκριση των ειδικών γλωσσών και των κειμένων και συγκεκριμένα για τους συγκριτικούς νομικούς και γλωσσολόγους. Υπογραμμίζεται, ωστόσο, ότι η εφαρμοζόμενη στη μελέτη μέθοδος εμπλουτίζει τις μέχρι τώρα υπάρχουσες έρευνες που αφορούν στην ελληνική νομική γλώσσα από ιστορική άποψη και μπορεί να αποτελέσει ακριβές όργανο μέτρησης και ταξινόμησης των μεταβολών.

Τελικές παρατηρήσεις

Η μελέτη είχε ως σκοπό να δώσει μια απάντηση στο ερώτημα: *είναι η ελληνική νομική γλώσσα συνεχής από το 1974 μέχρι σήμερα;* Βάσει των αναλύσεων που πραγματοποιήθηκαν υπάρχει η δυνατότητα να δοθεί μια ξεκάθαρη απάντηση: *ναι, η ελληνική νομική γλώσσα είναι συνεχής από το 1974 μέχρι σήμερα.* Η εφαρμοσμένη μεθοδολογία παραμετροποίησης παρέχει έτσι με ακρίβεια, σχεδόν μαθηματικά, δεδομένα που υποστηρίζουν αυτήν την απάντηση.

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της μελέτης μπορεί να εφαρμοστεί τόσο στη γλωσσολογική όσο και στη νομική επιστήμη, αλλά ταυτόχρονα τα αποτελέσματα μπορεί να είναι χρήσιμα και στους φιλόλογους και στους νομικούς και σε άλλους επιστήμονες. Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι η παραμετροποίηση, η οποία εφαρμόστηκε στη μελέτη, είναι ακόμη μία μέθοδος ακριβούς σύγκρισης και στις σύγχρονες συγκριτικές έρευνες π. χ. φαίνεται να είναι χρήσιμη ακόμη στη σύγκριση μεταξύ διαφορετικών νομικών συστημάτων και νομικών γλωσσών. Αυτός ο τρόπος στην παρούσα φάση εξετάζεται σε μια ομάδα επτά γλωσσών (πολωνική, αγγλική, ουγγρική, ελληνική, σουηδική, ισπανική και κινέζικη) από την άποψη της νομικής μεταφρασεολογίας στο ερευνητικό πρόγραμμα «Παραμετροποίηση της νομικής μεταφρασεολογίας του αστικού δικαίου και της πολιτικής δικονομίας».

Οι σημειώσεις των τεσσάρων πινάκων

- ¹ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.
- ² Δεοντική τροπικότητα.
- ³ 16. 11. 1968.
- ⁴ 11. 07. 1975.
- ⁵ Νόμος 4144/13.
- ⁶ Το άρθρο αυτό περιέχει άλλες 4 παραγράφους, οι οποίες αναφέρονται στο νόμο 4144/2013, άρθρο 4, παρ. 2.
- ⁷ Μέχρι 17/04/2013.
- ⁸ Μετά από 18/04/2013 οπότε άρχισε να ισχύει ο Νόμος 4144/13.
- ⁹ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.
- ¹⁰ Υποχρεωτική χρήση ορισμένου πληροφοριακού συστήματος.
- ¹¹ Ημερομηνία δημοσίευσης του τροποποιητικού νόμου 4144/2013.
- ¹² Έξι μήνες από τη δημοσίευση δηλ. από τις 11/12/1976.
- ¹³ Συμπεριλαμβανομένων κρατικών αρχών. Εδώ συγκεκριμένα πρόκειται για ληξιαρχεία.
- ¹⁴ ΦΕΚ τεύχος Α', αρ. φύλλου 22 της 1^{ης} Ιανουαρίου 1930.
- ¹⁵ Στίγκας 2007, 280-282.
- ¹⁶ Κείμενο του 1930.
- ¹⁷ Όπως ισχύει σήμερα.
- ¹⁸ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.
- ¹⁹ Υποχρεωτική για τους μετόχους και τις αρχές ανώνυμων εταιρειών.
- ²⁰ 16. 11. 1968.
- ²¹ 01. 01. 1987.
- ²² ΦΕΚ, τεύχος Α' αρ. φύλλου 91.
- ²³ Από τις 18. 02. 1983.
- ²⁴ Το Τέταρτο και το Πέμπτο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα συγχωνεύονται σε ένα ενιαίο Τέταρτο Κεφάλαιο.
- ²⁵ Τελειώνει με το άρθρο 1416.
- ²⁶ Άρθρο 15 του Ν 1329/1983.
- ²⁷ Αρχίζει με το άρθρο 1438.
- ²⁸ Κατά το παράρτημα της απόφασης ΠΟΛ 215. ΦΕΚ, τεύχος Β', αριθμός φύλλου 2739 της 14ης Οκτωβρίου 2014.
- ²⁹ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.
- ³⁰ Υποχρεωτική χρήση ορισμένου πληροφοριακού συστήματος.
- ³¹ Από την 1η Ιουλίου 1941.
- ³² Από την 1η Ιανουαρίου 2015.
- ³³ Συμπεριλαμβανομένων κρατικών αρχών. Εδώ συγκεκριμένα πρόκειται για ληξιαρχεία.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αγγελίδης, Γεώργιος, Χρ: «Οι θυρωροί του νόμου». Νομικό Βήμα 28 (1980): 7-13.
- Ευρυγένης, Δημήτριος, Ι.: «Νεοελληνική και δίκαιο: καιρός για δουλειά». *Αρμενόπουλος Α΄* (1976): 21-27.
- 1982: «Νεοελληνική και δίκαιο: καιρός για δουλειά». Στο: *Η δημοτική στη νομική πράξη. Μελέτες - Κείμενα - Αποφάσεις*. Βοϊκλής Εμμανουή και αλ. (Επιμ.). Αθήνα - Κομοτηνή: Έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα 1982: 99-112.
- Κασιμάτης, Γιώργος: *Η Μετάβαση στη Δημοκρατία και το Σύνταγμα του 1975*. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.
- Κριαράς, Εμμανουήλ. 1982. «Η νομική γλώσσα». Στο: *Η δημοτική στη νομική πράξη. Μελέτες - Κείμενα - Αποφάσεις*. Βοϊκλής Εμμανουή και αλ. (Επιμ.). Αθήνα - Κομοτηνή: Έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα 1982: 113-117.
- Μανέσης, Αριστόβουλος, Ι.: *Η νεοελληνική γλώσσα στη νομική πράξη*. Χαλάνδρι: Προσκήνιο 1999.
- Μέξης, Δημήτριος: «Η κοινή δημοτική και το χρέος των ελλήνων νομικών». *Νομικό Βήμα 26* (1978): 600-605.
- Μόζερ, Αμαλία και Παναρέτου, Ελένη: «Χρόνος, άποψη και τροπικότητα στο νομικό κείμενο». Στο: *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Ιωάννινα 2009: 1013-1026.
- Παναρέτου, Ελένη: *Νομικός λόγος. Γλώσσα και δομή των νόμων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση 2009.
- Παυλοπούλος, Αναστάσιο, Γρ.: «Η ισότητα των φύλων στην κοινωνική ασφάλιση και η επεκτατική εφαρμογή ευνοϊκότερης ρύθμισης». *ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ Τριμηνιαία Επιθεώρηση Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης* (11) 2: 306-360.
- Σταυράκης, Αργύριος, Νικ: *Νεοελληνική νομική γλώσσα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη 1995.
- Στίγκας, Θεόδωρος (Επιμ.): *Εταιρικό Δίκαιο. Ανώνυμες εταιρίες (Ν 1290/1920 - ενημερωμένος μέχρι το Ν 3604/2007). Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης (Ν 3190/1955). Προσωπικές Εταιρίες (Αστικές, Αφανείς κ. λπ.)*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

Φερές, Μιχάλης, Β.: *Εισαγωγή στο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη 2004.

Ξενόγλωσση

Bühler, Karl, Ludwig: *Teoria języka* [org.: *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache* 1934.]. (transl.) Koźbiał, Jan. Kraków: Universitas 2004.

Cao, Deborah: *Translating Law. Topics in Translation: 33*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd. 2007.

Ferguson, Charles, A.: „Diglossia”. *Word*, 1959.

<http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/messeas/diglossia/node3.html> (access: June 2009).

—————: „Diglossia”. *Word*, 1959.

<http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/messeas/diglossia/node3.html> (access June 2009).

Galdia, Marcus: *Legal Linguistics*. Frankfurt am Mein: Peter Lang 2009.

Gizbert-Studnicki, Tomasz: “Język prawny a obraz świata”. In: Grażyna, Skąpska (Edit.), *Prawo w zmieniającym się społeczeństwie*, Kraków: Wydawnictwo Adam Marszałek 1992: 149-161.

Gortych-Michalak, Karolina: *Struktura polskich, greckich i cypryjskich aktów normatywnych. Studium porównawcze w aspekcie translologicznym*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Contact 2013.

—————: “Performatives in Cypriot, Greek and Polish Texts of Normative Acts”. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric* 38(51) (2014), 103-122.

Grewendorf, Günter., and Monika Rathert: “Language and Law – new applications of formal

Linguistics”. In: Grewendorf Günter & Monika Rathert (Edit.), *Formal Linguistics and Law. Trends in Linguistics Studies and Monographs* 212. Berlin - New York: Mouton de Gruyter. 2009: 1-22.

Horrocks, Geoffrey: *Greek: a history of the language and its speakers. Second edition*. Malden-Oxford: Wiley-Blackwell 2010.

Kielar, Barbara Z.: *Language of the Law in the aspect of translation*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego 1977.

- Kiesling, John, Brady: *Greek Urban Warriors, Resistance & Terrorism 1967 – 2014*. Athens: Lycabettus Press 2014.
- Kurzon, Dennis: “Language of the law and legal language”. In: Christer Laurén και Marianne Nordman (Edit.) *Special language: From humans thinking to thinking machines*. Clevedon - Philadelphia: Multilingual Matters Ltd. 1989: 283-290.
- Mackridge, Peter: «Katharevousa (c. 1800-1974): An obituary for an official language». In: Marion Sarafis & Eve Martin Eve (Edit.). *Background to Contemporary Greece: v. 1: Vol 1*. London: Merlin 1990: 25-51.
- Mattila, Heikki, E. S.: *Comparative legal linguistics*. Hampshire: Ashgate Publishing 2006.
- Mellinkoff, David: *The Language of the Law*. Boston: Little, Brown 1963.
- Nowak-Michalska, Joanna: “A parametric description of deontic modality in Polish and Spanish civil codes”. *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication. Volume 16/2013*: 23-37.
- Sandrini, Peter: “The Parameters of Multilingual Legal Communication in a Globalized World”. *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication. Volume 1/2009*: 34-48.
- Šarčević, Susan: *New Approach to legal translation*. The Hague: Kluwer Law International 1997.
- Tiersma, Peter, M.: *Legal Language*. Chicago and London: The University of Chicago Press 1999.
- Trosborg, Anna: “Statutes and contracts: An analysis of legal speech acts in the English language of the law”. *Journal of Pragmatics vol. 23 issue 1 January, 1995*: 31-53.
- Tseronis, Assimakis: *Diglossical past and present in lexicographical practice: the case of two Greek dictionaries*, <http://www.ling.lancs.ac.uk/pubs/clsl/clsl119.pdf>. 2002. (access: June 2009).

Κείμενα - πηγές

- Αναγκαστικός Νόμος υπ. αριθ. 2250/1940 «Αστικός Κώδιξ». Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄ αρ. φύλλου 91 της 15ης Μαρτίου 1940: 589-772.

- Απόφαση ΠΟΛ 125. Τύπος και περιεχόμενο της πράξης διοικητικού προσδιορισμού φόρου κληρονομιάς, δωρεάς, γονικής παροχής και προίκας. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Β', αριθμός φύλλου 2739 της 14ης Οκτωβρίου 2014: 33639-33640.
- Βασιλικό Διάταγμα της 22-28. 5. 1939. Περί συμπληρώσεως του Διατάγματος της 16ης Ιανουαρίου 1930 «περί Δελτίου Ανωνύμων Εταιρειών». Αθήνα, ΦΕΚ, τεύχος Α', αρ. φύλλου 208: 1396.
- Νόμος 344/1976. Περί ληξιαρχικών πράξεων. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α', αρ. φύλλου 143 της 11ης Ιουνίου 1976: 967-975.
- Νόμος 1250/1982. Για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α' αρ. φύλλου 46 της 7^{ης} Απριλίου 1982: 381-383.
- Νόμος 1329/1983. Κύρωση ως κώδικα του σχεδίου νόμου: «Εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ισότητας ανδρών και γυναικών στον αστικό κώδικα, τον εισαγωγικό του νόμο, την εμπορική νομοθεσία και τον κώδικα πολιτικής δικονομίας, καθώς και μερικός εκσυγχρονισμός των διατάξεων του αστικού κώδικα που αφορούν το οικογενειακό δίκαιο». Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α', αρ. φύλλου 25 της 18ης Φεβρουαρίου 1983: 429-447.
- Νόμος 4144. Αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην Κοινωνική Ασφάλιση και στην αγορά εργασίας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α', αριθμός φύλου 88 της 18ης Απριλίου 2013: 1167-1198.
- Οδηγία 76/207 /ΕΟΚ. 1976: Οδηγία του Συμβουλίου της 9ης Φεβρουαρίου 1976 περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας. Βρυξέλλες: *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, 376L0207: 70-73.
- Προεδρικό Διάταγμα της 16-22. 1. 1930 Περί Δελτίου Ανωνύμων Εταιρειών. Αθήνα: ΦΕΚ τεύχος Α', αρ. φύλλου 22 της 22ης Ιανουαρίου 1930: 163-164.
- Προεδρικό Διάταγμα 456 του 1984. Αστικός κώδικας και εισαγωγικός νόμος. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α' αρ. φύλλου 164 της 24ης Οκτωβρίου 1984: 1909-2007.
- Προεδρικό Διάταγμα 409/1986. Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας περί Ανωνύμων Εταιριών (Κωδ. Ν. 2190/1920 «περί Ανω-

νύμων Εταιριών», όπως κωδικοποιήθηκε με το Β. Δ. 174/1963), προς το Κοινοτικές Δίκαιο και ειδικότερα προς τις διατάξεις της Πρώτης Οδηγίας 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 1968, της Δεύτερης Οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1976, της Τέταρτης Οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1978 και, μερικώς, της Έβδομης Οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1983. Αθήνα, τεύχος Α', αρ. φύλλου 191: 3473-3586.

Σύνταγμα της Ελλάδας. 1975. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α' αρ. φύλλου 111 της 9^{ης} Ιουνίου 1975: 623-654.

Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας: 1927. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α' αρ. φύλλου 107 της 3ης Ιουνίου 1927: 765-780.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α', Β', Γ', Ε'

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

1. Εννοιολογήσεις των κρίσεων

Βασιλική Παπαγεωργίου: Κρισιακό τοπίο και ΜΜΕ: μετατοπίσεις του δημόσιου λόγου και νέα πολιτισμικά πρότυπα στην περίπτωση της ελληνικής τηλεόρασης	31
Παρασκευή Δεληκάρη: Απόπειρες αμφισβήτησης της «κρίσης» ως ηγεμονικής πολιτισμικής μεταφοράς, με όρους κοινωνιολογίας της τέχνης	65
Κώστας Θεολόγου: The “priblic” (a modern-Greek particularity) and public space in modern Greece	81

2. Μεταβολές του θρησκευτικού παραδείγματος

Αθανάσιος Σωτ. Τζιερτζής: Εκκλησιαστική συνέχεια και ρήξη μετά την προσάρτηση των Νέων Χωρών: οι θέσεις του Μητροπολίτου Σερρών Αποστόλου Χριστοδούλου (1909-1917) για τις σχέσεις Εκκλησίας – Πολιτείας και η στάση του απέναντι στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Εκκλησία της Ελλάδος	99
Μ. Γ. Βαρβούνης, Νάντια Μαχά – Μπιζούμη: Συνέχειες και ασυνέχειες στην ελληνική παράδοση των ιερατικών αμφίων (19ος–20ός αιώνας)	125
Carlos Martínez: Με το βλέμμα στο Ισλάμ. Ο διάλογος μεταξύ Μανουήλ Β' και ενός Mudarris	147
Μαίρη Μαργαρώνη: Η εξάπλωση της Μπαχάι Πίστης από το Ιράν στην Ελλάδα: Συμβολή στην ιστορία και τον πολιτισμικό βίο των ελληνικών θρησκευτικών μειονοτήτων	159
Αλέξανδρος Σακελλαρίου: Μορφές αθεΐας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία: πολιτισμικές ρήξεις εντός ενός ελληνορθόδοξου κοινωνικού περιβάλλοντος	179

Δημήτρης Αγγελής: Η πρόσληψη των νεοορθόδοξων από τα περιοδικά λόγου και στοχασμού	197
---	-----

3. Μεταβολές του πολιτικού / οικονομικού παραδείγματος

3.1. Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και ιδεολογικές αναζητήσεις στο ύστερο Βυζάντιο και στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας

Daniel Hernández San José: The Perception of Justinian in the Latin West: Considerations from Dante's Works	211
Χαράλαμπος Μηνάογλου: Επιστροφή, συνέχεια ή καινά δαιμόνια; Ο άλλος «Ελληνισμός» του Πλήθωνα	225
Στέλιος Μουζάκης: Πρακτικές, συμπεριφορές και ρήξεις στον αγροτικό κόσμο. Βροντολόγια-σεισμολόγια-νομοκανόνες 17ου-18ου αιώνα. Καταχρηστικές παρεκκλίσεις στη διαχείρισή τους	237
Tudor Dinu: Οι ηγεμονίες του Νικόλαου Μαυροκορδάτου στη Βλαχία – ορόσημο στον τρόπο διακυβέρνησης των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών;	265
Stefan Petrescu: Συνέχειες και ασυνέχειες στην οργάνωση και τη λειτουργία του ελληνόφωνου κόσμου των παραδουνάβιων ηγεμονιών κατά το πρώτο μισό του δέκατου ένατου αιώνα	281

3.2. Κοινότητες σε μετάβαση και η συγκρότηση των θεσμών του νεοελληνικού κράτους

Ντίνα Μουστάνη: Αφομοίωση και διάκριση: οι κοινότητες των Οθωμανών και Εβραίων στο Βόλο μετά την προσάρτηση	295
Νικόλαος Αναστασόπουλος: Από την Οθωμανική περίοδο στο Ελληνικό κράτος: πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις για την περιοχή των Ιωαννίνων	311
Ιωάννης Μ. Μπακιρτζής: Η μετάβαση από το 19ο στον 20ό αιώνα για τις πόλεις του βορειοελλαδικού χώρου – η περίπτωση των αστικών κέντρων της δυτικής Θράκης, όπως αποτυπώνεται στις επίσημες οθωμανικές επετηρίδες και λεξικά και στη γαλλόφωνη Επετηρίδα της Ανατολής	325

- Αργύριος Ν. Γιαννέλος:** Παραβατικές συμπεριφορές και η ποινική τους όψη στις εκλογές του Ελληνικού κράτους 1867-1872. Ένας πίνακας ποινών του Υπουργείου Δικαιοσύνης (1873) 341
- Σοφία Αλεξία Παπαζαφειροπούλου:** Ο ρόλος της αυτοκίνησης στην κουλτούρα του ελεύθερου χρόνου των ελληνικών μεσαίων και κατώτερων τάξεων κατά την περίοδο 1950-1970 367

3.3. Ιδεολογικές κρίσεις και συγκρούσεις και η ιστοριογραφική τους αποτύπωση (19ος-20ός αι.)

- Αριάδνη Μουταφίδου:** Der "heilige Kampf" und das "revolutionäre Element". Kontinuität und Diskontinuität in Krisen- und Übergangszeiten 389
- Dimitris Miguel Morfakidis-Motos:** Η ελληνική εθνεγερσία στον ισπανικό Τύπο (1821-1830). Μια εισαγωγική μελέτη 403
- Matilde Morcillo:** La crisis griega de 1909: La Liga Militar y la Asamblea revisionista griega a través de la correspondencia diplomática 423
- Χριστίνα Βαμβούρη, Δημήτρης Μαυρίδης:** Ασυνέχεια και ρήξη της ελληνικής κοινωνίας στις μετεμφυλιακές δεκαετίες, 1950-1981 437

3.4. Στάσεις απέναντι στην αρχαιότητα

- Αικατερίνη Λεύκα:** Συνέχειες και ασυνέχειες στις εκπαιδευτικές απόψεις του Αδαμάντιου Κοραή 457
- Βασίλης Μπακούρος:** Η ρητορική αναπαλαίωση και «οι της αρχαιότητος πλίνθοι» στο εκπαιδευτικό οικοδόμημα του Γένους. Ένα ανέκδοτο προσφώνημα του 1706, έργο του Αντωνίου Βυζαντίου, προς τον πατριάρχη Γαβριήλ Γ' 467
- Γεώργιος Κοντογιώργης:** Σχετικά με το τέλος της αρχαιότητας 483

3.5. Διαβαλκανικές και διευρωπαϊκές σχέσεις

- Ελεονώρα Ναξίδου:** Η Ιδέα της Συνέχειας του Ελληνικού Έθνους στην Ιστοριογραφική Αφήγηση των Διανοομένων της Βουλγαρικής Αναγέννησης 505

Γεώργιος Δ. Παναγόπουλος: Έλληνες και Πανσλαβισμός με βάση την αρθρογραφία του Κωνσταντίν Λεόντιεφ: Η ρηγματώση των βεβαιοτήτων ή η επιβεβαίωση της ρήξης;	521
Ekkehard W. Bornträger: Παράδοση, εθνική ταυτότητα και εκσυγχρονιστικά οράματα στην ελληνική και ρουμανική δοκιμιογραφία του μεσοπολέμου: Θεοτοκάς και Ciogan	547
Χρήστος Γραμματικός: Το εγχείρημα της ελληνοτουρκικής φιλίας στην ιστορική του προοπτική: οι μορφωτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των δύο χωρών στο διάστημα 1955-1964	565
Ηλίας Γ. Σκουλίδας: Συνέχειες και ασυνέχειες στις ελληνο-αλβανικές σχέσεις: η ελληνική πολιτική σε περιφερειακές εντάσεις	575
Στράτος Ν. Δορδανάς: Ο κουμπάρος-βασιλιάς και η διαφύλαξη της εδαφικής ακεραιότητας: Από τη βουλγαροφαγία των Βαλκανικών Πολέμων στη γερμανόφιλη αναδίπλωση του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου	593
Δημήτρης Κ. Αποστολόπουλος: Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη σχέση Ελλήνων-Γερμανών: από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την Κατοχή στον Ψυχρό Πόλεμο και την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση	605

4. Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών

4.1. Ζητήματα ιστορίας της εκπαίδευσης, μειονοτική εκπαίδευση και σύγχρονες εκπαιδευτικές αλλαγές

Ευστράτιος Βαχάρογλου: Η ηθική διαπαιδαγώγηση των αγοριών και κοριτσιών τον 19ο και αρχές 20ού αιώνα μέσα από εγχειρίδια Ηθικής και Παιδαγωγικά κείμενα: μία πρώτη προσέγγιση	623
Ευαγγελία Καλεράντε: Ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για την τεχνική εκπαίδευση: από την πολιτική των προθέσεων στη νομοθεσία (1860-2013)	641
Κωστής Τσιούμης: Πολιτικές διαχείρισης της μειονοτικής παρουσίας στην ελληνική εκπαίδευση 1923-2000	661
Μαριάνθη Παλάζη: Μια περίπτωση δίκης στο Διαρκές Εθνικό Μικτό Συμβούλιο: η «Δίκη των Αρχιγενείων Καθιδρυμάτων» Επιβατών Θράκης 1887-1892/1894	679

Κωστάντω Μπαρούτα – Ξέρρα: Η παιδεία στο χώρο της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας από την ίδρυση του αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα	697
--	-----

*4.2. Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στα σχολικά εγχειρίδια.
Ζητήματα διδακτικής*

Φωτεινή Πατεινάρη: Οι εκπαιδευτικές αλλαγές στο πλαίσιο των νέων δεδομένων που θέτει η πολυπολιτισμικότητα: το παράδειγμα των σχολικών εγχειριδίων σύγχρονης ιστορίας	715
Αγγελική Μουζακίτη: Από τη μία και μοναδική ιστορική αλήθεια στις πολλαπλές αναγνώσεις του ιστορικού παρελθόντος. Οι τομές και οι αλλαγές στην ελληνική μέση εκπαίδευση αναφορικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας. Θεωρητικά / Ιδεολογικά ζητήματα και προβληματισμοί	741
Encarnación Motos Guirao: La idea de Bizancio y el helenismo en los manuales escolares españoles de finales del siglo XIX y principios del XX	759
Κλεονίκη Δρούγκα: Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) στα ελληνικά διδακτικά εγχειρίδια Ιστορίας (δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) της περιόδου 1950-1974	777
Νίκος Ρουμπής: Η θέση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας	791
Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος: Πράξη και διδασκαλία της «Δημιουργικής Γραφής» στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα	801
Ana Elakovic – Nenadovic, Vojkan Stojičić: Ο ρόλος της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου	823
Μαρίνα Κοκκινίδου, Λήδα Τριανταφυλλίδου: Το προφίλ του σπουδαστή της ελληνικής γλώσσας στο επίπεδο επάρκειας: Διδακτικές προκλήσεις και προτάσεις	839
Anka Rađenović: Corrective feedback and its influence on L2 learners' performance	861
Stefan Dumitru: Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην ανώτερη στρατιωτική εκπαίδευση: το πεπρωμένο ενός μαθήματος	873
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄	883

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Β' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

5. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία

5.1. Σημειωτικοί κώδικες και γλωσσικά παίγνια

Ελένη Κόλλια: Σκιές και σώματα, φωνές στη σιωπή. Περιπτώσεις ονομάτων στο πεζογραφικό έργο του Γιάννη Σκαρίμπα	31
Λίζα Μαμακούκα: «Λέξεις-ασπάλακες», «λέξεις-φουρνέλα»: Οι γλωσσικές επιλογές ως μέσο κατάλυσης θεσμών στα μυθιστορήματα του Παύλου Μάτεσι	45
Ευάγγελος Α. Ντάβας: Έρωσ- Θάνατος: Η ρήξη των φραγμών στον <i>Παλαιό των ημερών</i> του Παύλου Μάτεσι	61

5.2. Ο λόγος της κριτικής και της διανόησης: επιτελέσεις του κανόνα

Δημήτρης Βλαχοδήμος: Ένας πρώιμος κανόνας της “γενιάς του τριάντα”: Πέτρου Σπανδωνίδη, <i>Η πεζογραφία των νέων (1929-1930)</i> , Θεσσαλονίκη 1934	75
Σάββας Καραμπέλας: Η συνέχεια της εθνικής ποίησης: Τα κριτήρια και οι αποκλεισμοί από τον κανόνα του Αντρέα Καραντώνη	91
Andria Michael: Η αναβίωση του αρχαίου ελληνικού δράματος και η νομιμοποίηση της ιστορικής συνέχειας στις αρχές του 20ού αιώνα στην Ελλάδα	103
Βασίλης Α. Μπογιατζής: «Τηλέφωνα του Επέκεινα»: Έλληνες διανοούμενοι ως δημιουργοί (performers) και αποκλειστικοί αντιπρόσωποι υπερβατικών οντοτήτων και Απολύτων (Μεσοπόλεμος-Μεταπολεμική περίοδος)	115
Βενετία Αποστολίδου: Γεώργιος Ζώρας και Λίνος Πολίτης: Οι περιορισμοί του πανεπιστημιακού θεσμού και το συμβολικό κεφάλαιο της Νεοελληνικής Φιλολογίας	143

Νίκος Φαλαγκάς: Η κριτική του ημερολογίου στην Ελλάδα: από την καταδίκη στη μίμηση	159
Σωτηρία Σταυρακοπούλου: Τομές και ρήξεις στη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης	179

5.3. Η πρόσληψη της αρχαιότητας και του Βυζαντίου

Συμεών Δεγερμεντζίδης: Ο ρόλος της χρονικής ασυνέχειας στις διακειμενικές νοηματοδοτήσεις του λογοτεχνικού μύθου	197
Calliopi Dourou: Μεταξύ αναγεννησιακού ουμανισμού και πρόδρομων μορφών Νεοελληνικής εθνικής αφύπνισης: αναψηλαφώντας την επική παράδοση του Ομήρου στην <i>Ιλιάδα</i> του Νικόλαου Λουκάνη (1526)	209
Γιάννης Ξούριας: Εκθρονίζοντας τον «Νέον Ανακρέοντα»	229
Georgia Pateridou: Continuities and discontinuities: Kostis Palamas' cultural politics at the end of the nineteenth century	245
Πολυξένη Κ. Μπίστα: «Η ιερή τάξη των πραγμάτων»: στοιχεία του υπερβατικού στα βυζαντινά έργα του Άγγελου Τερζάκη	255
Ευανθία Νικολαΐδου: Η «μυθική» μορφή του τελευταίου αυτο- κράτορα του Βυζαντίου σε έργα της νεοελληνικής λογο- τεχνίας	265

5.4. Μετάφραση και πολιτισμική διαμεσολάβηση – Λογοτεχνικά ρεύμα- τα και συγκριτολογικές προσεγγίσεις

Andreas N. Michalopoulos: Translating and interpreting Ovid's <i>Heroides</i> in 19th century Greece: Philippos Ioannou and his <i>Φιλολογικά Πάρεργα</i>	287
Charilaos N. Michalopoulos: Literary transfers and cross-cul- tural exchanges in the Greek speaking world at the turn of the 20th century: the verse translation of Ovid's <i>Metamorphoses</i> by A.S. Kasdaglis (1908)	299
Μαρία Σεχοπούλου: Αντιδάνεια: η αρχαιόθεμη τραγωδία του Στρίντμπεργκ «Hellas» και η άγνωστη μεταφραστική τύχη της στην Ελλάδα	315
Cristiano Luciani: Η βιβλιοθήκη Μουτζάν. Η ιταλομάθεια της Ελισάβετ Μαρτινέγκου (1801-1832)	329

Μιχαήλ Λειβαδιώτης: Ο Ν. Λούντζης μεταφραστής του Hegel: οι μεταφράσεις για τον Σολωμό	347
Βασιλική Μήσιου: Ο ρόλος της ποιητικής μετάφρασης στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γλώσσας και ποίησης	359
Χριστίνα – Γεωργία Κασίνη: Ο ελληνικός Joyce: Μια αμφίδρομη σχέση	373
Dimitra Chrysovitsanou: L'eco del Futurismo Italiano in Grecia – Il caso di Giorgio Theotokas	389
Nicole Votavoná Sumelidisová: Η γυναίκα και το γυναικείο σώμα στην ελληνική και τσεχική υπερρεαλιστική ποίηση του μεσοπολέμου	403

5.5. Έμφυλος λόγος στην ποίηση και στην πεζογραφία (19ος-20ός αι.)

Βαρβάρα Ρούσσου: Συνέχειες και ασυνέχειες στη γυναικεία ποίηση του 19ου και αρχών του 20ού αι.	419
Λουίζα Χριστοδουλίδου: Ρομαντικές και αντιθετικιστικές απηχήσεις στο ποιητικό έργο της Σαπφούς Λεοντιάδος: «Ο ποιητής και το δάσος ή η τέχνη και η φύσις»	437
Νίνα Παλαιού: Στα ίχνη μιας χειραφετικής φωνής των αρχών του 20ού αιώνα: η περίπτωση της Λώρας Δάφνη	451
Διαμάντη Αναγνωστοπούλου: Ρήξεις της στερεοτυπικής γυναικείας εικόνας και στάσης σε κείμενα γυναικών συγγραφέων του Μεσοπολέμου	469

5.6. Ειδολογικοί προβληματισμοί (12ος-20ός αι.)

Romina Luzi: Continuity, tradition and innovation in the Palaiologan novels	487
Δήμητρα Γιανναρά: Η λειτουργία του αφηγητή και του διηγητή in mediam narrationem	501
Ολυμπία Βρακοπούλου: Οραματικά κείμενα του 16ου αιώνα	519
Θεοδώρα Ζαμπάκη: Λόγοι φιλοσόφων και άλλων σοφών για τον νεκρό Μέγα Αλέξανδρο σε ανώνυμο αιθιοπικό κείμενο και σε αραβική διήγηση που παραθέτει ο ιστορικός al-Tha'ālibī (961-1038 μ.Χ.)	529

Μαρία Παραλίδου: Πρόσληψη της νέας τέχνης – Η κλασικο-ρομαντική αντινομία στο καταληκτικό κεφάλαιο της φιλοσοφικής πραγματείας <i>Δοκίμιον Καλλιλογίας ήτοι Στοιχεία Αισθητικής</i> (Ζάκυνθος, 1856) του Κωνσταντίνου Στρατούλη	547
Θάλεια Ιερωνυμάκη: Στον τόπο της διακοπής και της συνέχειας του βίου. Εκδοχές της ποίησης του νεκροταφείου στον 19 ^ο αιώνα	563
Νίκος Μαυρέλος: “Πάρεργον”, “Παίγνιον” και “Διηγηματική εγκυκλοπαίδεια”: Ο “ναρκισσισμός” της νεοελληνικής δημιουργικής πεζογραφίας ως όχημα της πρώιμης νεοτερικότητας (1716-1866)	581
Ειρήνη Χατζοπούλου: Η <i>Πάπισσα Ιωάννα</i> του Εμμανουήλ Ροΐδη: μια πρόταση πρώιμου νεωτερικού-ναρκισσιστικού μυθιστορήματος	599
Φωτεινή Λίκα: Επίγονοι του Γιουβενάλη ή του Ορατίου; Ο Λασκαράτος, ο Ροΐδης και η Σάτιρα του 19 ^{ου} αιώνα	619
Κατερίνα Κωστήου: Από την παρωδία στο pastiche: ζητήματα ορολογίας και θεωρίας. Μια «ειδολογική» προσέγγιση του ποιήματος «Τι είπε η γκαμήλα (παστίσιο)» του Γιώργου Σεφέρη	635
Ιουλιανή Βρούτση: Η ανατρεπτική «ποιητική του Τύπου»: ο Κωνσταντίνος Πωπ και η «επικίνδυνος [ειδολογική] καινοτομία» του νεοελληνικού χρονογραφήματος (1848)	661
Λέανδρος Φωτεινιάς: Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις της ελληνικής πεζογραφίας στον ημερήσιο τύπο: Ο ελληνικός λογοτεχνικός πεζός λόγος στην εφημερίδα το <i>Άστυ</i> , 1891-1900	689
Μαρία Καραϊσκού: Ρήξεις και συνέχειες στην ιστορία του νεοελληνικού διηγήματος: ο Δημοσθένης Βουτυράς και το «φάντασμα» της ηθογραφίας (1900-1930)	703
Αθηνά Κορούλη: Μετά την ηθογραφία: οι νέες κατευθύνσεις της μεσοπολεμικής διηγηματογραφίας (1920-1940)	723

5.7. Συνέχειες και ασυνέχειες στην Κρητική και Επτανησιακή Λογοτεχνία

Τάσος Α. Καπλάνης: Ασυνέχειες και ρήξεις; Οι ασυγχρονίες του ομόχρονου στην κρητική λογοτεχνία (14ος-16ος αι.)	743
Günther S. Henrich: Ακόμα ένα –αποσπασματικό– έργο του Γ. Χορτάτση: «Η Ξεχασμένη Νύφη»	765
Αφροδίτη Αθανασοπούλου: Από τις Κρητικές κωμωδίες στα σατιρικά όνειρα του Σολωμού	785
Αναστασία Δανάη Λαζαρίδου: «..από τα κόκκαλα βγαλμένοι»; Α. Κάλβος, Δ. Σολωμός, Ι. Ρίζος Νερουλός: Φαναριώτες και Επτανήσιοι στη δίνη της κρίσιμης επαναστατικής δεκαετίας 1820-1830	821
Κωστής Παύλου: Από τη φιλολογία στη γενετική κριτική: (α)συνέχειες και ρήξεις στην ερμηνεία και έκδοση του πρώτου σχεδίου γραφής των <i>Ελεύθερων πολιορκισμένων</i> του Διονύσιου Σολωμού	839
Κωνσταντίνος Φουρναράκης: Από το <i>Μισολόγγι</i> του Δ. Σολωμού στη <i>Μεσολογγιάδα</i> του Α. Αντωνιάδη: μια ποιητική ασυνέχεια	861
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄	875

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Γ' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

5. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία

5.8. Από τη γενιά του 1880 στις αισθητικές αναζητήσεις του Μεσοπολέμου

Γεράσιμος Ρεντίφης: Η γενιά του 1880. Παύλος Καλλιγιάς και Ανδρέας Καρκαβίτσας	31
Λάμπρος Βαρελάς: Κόντρα στο ρεύμα: Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας και οι ρήξεις του με τη νεοελληνική κοινωνία και τις αναμονές του αναγνωστικού κοινού	47
Γκρατσιέλλα - Φωτεινή Καστελλάνου: Κρίση και θύματα στο έργο του Κωνσταντίνου Θεοτόκη <i>Οι Σκλάβοι στα δεσμά τους</i>	61
Αγγελική Λούδη: Η αναδιήγηση μιας παλιάς ιστορίας: <i>Φρατζέσκα ντα Ρίμινι</i> (1922) του Διονύσιου Κόκκινου	73
Fatima Eloeva, Arina Reznikova: Η αισθητική του εφιάλτη στα έργα Παπαδιαμάντη και Ντοστογιέβσκι (<i>Έγκλημα και τιμωρία</i> και <i>Φόνισσα</i>). Το θέμα των ονείρων	87
Νικόλαος Α.Ε. Καλοσπύρος: Η βιοτική μεταφορά στον Παπαδιαμάντη: Το παπαδιαμαντικό παράδειγμα της ρήξης ανάμεσα στη μεταφυσική ανησυχία του αστικού κόσμου και στη νηπτική ενσωμάτωση της πολιτικοοικονομικής ελλαδικής κρίσης	97
Κ. Γ. Κασίνης: Η νεοελληνική βορειομανία: η ρήξη με το ρομαντικό παρελθόν	119
Βάλια Τσάιτα - Τσιλιμένη: Η μεταφραστική δραστηριότητα της «γενιάς του 1920»: μεταγγίζοντας όψεις πολιτισμού στην ελληνική κοινωνία	139
Απόστολος Μπενάτσης: Η πολυμορφία της ποίησης του Καρυωτάκη	149
Maria Caracausi: I racconti di Napoleon Lapathiotis	161

Κατερίνα Δ. Σχοινά: Η μεταιχμιακή ποιητική του «απόρριχτου» Ναπολέοντα Λαπαθιώτη: «μικρά τραγούδια σε πεζό ρυθμό»	171
Tea Gamrekeli: Για μια άγνωστη πτυχή της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη	189
Hans Eideneier: Ο Καβάφης και οι ρίζες του φιλελληνισμού ...	197

5.9. Η «γενιά του 1930»: Ποίηση, Πεζογραφία, Ιδεολογία

Γιάννης Δημητρακάκης: Ο Γιώργος Σεφέρης και ο γαλλικός κλασικός 17ος αιώνας	207
Maila García – Amorós: Η οικογένεια Σεφεριάδη πριν και μετά το '22 μέσα από την οικογενειακή αλληλογραφία	229
Μαρία Μανδαμαδιώτου: Η φυλή και το έθνος στο δημοσιογραφικό λόγο του Στράτη Μυριβήλη (1914-1949)	241
Bart Soethaert: Το <i>Χρονικό μιας πολιτείας</i> του Παντελή Πρεβελάκη και η «μεταβολή» της 4ης Αυγούστου 1936	257
Γεωργία Λαδογιάννη: Η λογοτεχνία στο μεσοπόλεμο. Απομυθοποιήσεις και αποσιωπήσεις. Το μυθιστόρημα του Θράσου Καστανάκη	275
Κατερίνα Μουστακάτου: Συγγενείς χαρακτήρες και αντικρουόμενες ιδεολογίες στο πεζογραφικό έργο του Γιώργου Θεοτοκά	289
Helena González – Vaquerizo: Η «μοντερνιστική» <i>Οδύσσεια</i> του Νίκου Καζαντζάκη. Κλασικός και φιλοσοφικός ήρωας ..	301
Νίκος Μαθιουδάκης: Η γλωσσική ποιητική ταυτότητα του Καβάφη και του Καζαντζάκη: μια συγκριτική μελέτη	319
Δημήτρης Κόκορης: Ρίτσος και σοσιαλιστικός ρεαλισμός : μία σύνθετη σχέση	343

5.10. Αφήγηση, αναπαράσταση και ιδεολογία στην πεζογραφία: από τις αρχές του 20ού αι. ως τη σύγχρονη λογοτεχνία της κρίσης

Γιώργος Φρέρης: Η συμβολή του πολέμου της δεκαετίας 1912-22 στη νεοελληνική γραμματεία	361
---	-----

Έρη Σταυροπούλου: Η παρουσία της Μικρασιατικής Καταστροφής στη νεοελληνική πεζογραφία (συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις)	379
Θανάσης Αγάθος: <i>Γαλήνη</i> : από τον λυρισμό του Ηλία Βενέζη (1939) στον πειραματισμό του Gregory Markopoulos (1958)	397
Μαρία Αθανασοπούλου: Η 'ουλή του Οδυσσέα': Διακεκομμένητητα και ερμηνεία στην <i>Αριάγνη</i> [1962] του Τσίρκα	409
Ulrich Moennig: <i>Θυμάμαι</i> : Ο Νίκανδρος Κεπέσης απαντά στον Άρη Αλεξάνδρου	427
Evgenia Plioroulou: <i>Καλά εσύ σκοτώθηκες νωρίς</i> , κλασικά και εικονογραφημένα	441
Αυγή Λίλλη: «Ποιώντας» στο «περιθώριο»: Η ρήξη της μεταπολεμικής γενιάς με τη γενιά του '30 και την κριτική μέσα από το «ψευδορεαλιστικό» πρίσμα της <i>Φανταστικής περιπέτειας</i> του Αλέξανδρου Κοτζιά	453
Olena Polkhovska: Greek history in kaleidoscopic vision of Maro Douka's characters: narrative strategies unifying individual and historical experience	471
Δέσποινα Σκούρτη: Αντικατοπτρισμοί και μνήμες της περιόδου 1967-1974 στη ελληνική πεζογραφία	483
Εύα Γανίδου: Μυθοπλασιακές βιογραφίες του Γ.Μ. Βιζυηνού: Ρήξεις, ανατροπές και συνέχειες	497
Λίλια Μπάναχ: Κάλυψη των κενών της ιστορίας στο βιογραφικό μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη <i>Ο βίος του Ισμαήλ Φερίκ πασά</i>	511
Salome Gventsadze: Χαμένες πατρίδες – ρήξη και διχασμός ανάμεσα σε δύο κόσμους στην ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία (Ρ. Γαλανάκη – Κ. Ταταρασβίλι)	519
Αλίκη Τσοτσορού: Ρήξη και συνέχεια στην αναζήτηση του ελληνικού πολιτισμού: Τα μυθιστορήματα του Βασίλη Αλεξάκη <i>Η μητρική γλώσσα και μ.Χ.</i>	533
Ευανθία Βλαχάβα, Σμαράγδα Κωστούδα: Ο λογοτεχνικός κανόνας υπό διαπραγμάτευση στα λογοτεχνικά κείμενα για τους πολιτικούς πρόσφυγες στην Ανατολική Ευρώπη	549

Τάμαρα Κόστιτς – Παχνόγλου: Η Αθήνα και τα σπίτια της από την μεταπολεμική ως την καταναλωτική κρίση στο έργο του Αντρέα Φραγκιά	567
Γιώργος Κωστακιώτης: Από τη δυστοπία στη ρήξη. Ο αποκλεισμός και η απομόνωση του ατόμου στο έργο του Γιάννη Μακριδάκη	583
Μαρίτα Παπαρούση: Αφηγηματοποιώντας το μέλλον: δυστοπικές προοπτικές και ιδεολογικές αναζητήσεις στην πεζογραφία της Ι. Μπουραζοπούλου	593
Παναγιώτης Ξουπλίδης: Τα λογοτεχνικά μυστήρια της θάλασσας του Νότου: Από τη Βαρκελώνη της μεταπολίτευσης στην Αθήνα της κρίσης	611

5.11. Από τους πρώτους μεταπολεμικούς ποιητές και την ποιητική γενιά του '70 στη σημερινή ποίηση της κρίσης

Χριστίνα Δράκου: Θεματικές Τομές στο Έργο του Έκτορα Κακναβάτου <i>Χαοτικά Ι</i>	629
Θεοδούλη Αλεξιάδου: Σκηνοθεσίες θανάτου και ποιητικό σκηνικό. Καρυωτάκης-Σαχτούρης-Βαρβέρης	645
Δώρα Μέντη: Δεκέμβρης του '44: Από τα επικαιρικά ποιήματα του 1945 ως τη νηφάλια αποτίμηση του 2000	663
Νίκη Eideneier – Αναστασιάδη: Από τη «Γενιά της Αμφισβήτησης» στη λογοτεχνία της Κρίσης	677

5.12. Εκδοτική αγορά, αναγνωστικό κοινό και η ανάγνωση ως πολιτισμική πρακτική – Εκφάνσεις της διεύρυνσης του σύγχρονου λογοτεχνικού πεδίου

Γιώργος Βλαχοπάνος: Ρισκάροντας επιχειρηματικά εν καιρώ κρίσης: ο εκδοτικός οίκος Ελευθερουδάκη και το περιοδικό <i>Νεοελληνικά Γράμματα</i>	689
Σοφία Ιακωβίδου: Διαβάζοντας (για) την ανάγνωση: όψεις της θεματοποίησης της ανάγνωσης στη σύγχρονη μυθοπλασία	705

Αναστασία Χολιβάτου: Αληθινές Ιστορίες: η γοητεία της λογοτεχνικής μη-μυθοπλασίας στο πλαίσιο της ελληνικής 'νέας δημοσιογραφίας'	719
Ζωή Βερβεροπούλου: Ο δημιουργός σε α' πρόσωπο: έντυπες συνεντεύξεις σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων	735
<i>5.13. Παιδική και εφηβική λογοτεχνία</i>	
Φωτεινή Βασιλοπούλου, Παναγιώτα Ψυχογιουπούλου: «Παραμύθια... για μικρούς και μεγάλους» μια τέχνη και τεχνική που διαρκεί στο χρόνο	755
Μένη Κανατσούλη: Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία για εφήβους: οδεύοντας σε μια αβέβαιη ενηλικίωση(;)	769
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α', Β', Δ', Ε'	787

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Ε΄ ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
9. Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις	
<i>9.1. Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις & διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»</i>	
Άννα Ταμπάκη: Εισαγωγή – Παρουσίαση των στόχων της έρευνας και των πρώτων πορισμάτων της	29
Κυριακή Αθανασιάδου: Εικόνες της <i>Μήδειας</i> και η κατασκευή του γυναικείου φύλου στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα	51
Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, Αικατερίνη Διακουμοπούλου – Ζαραμπούκα: Διαπολιτισμική πρόσληψη της δραματουργίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: Μια πρώτη προσέγγιση	65
Ευριπίδης Γαραντούδης: Η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής μετρικής τον 19ο αιώνα: μετρική θεωρία και ποιητική πράξη	85
Μαρία Σπυριδοπούλου: Ο Εμίλ Ζολά μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο των δύο τελευταίων δεκαετιών του 19ου αιώνα: μια πρώτη προσέγγιση	95
Αγγελική Σπυροπούλου: Ελληνοαγγλικές λογοτεχνικές συναντήσεις του 19ου αι.- πρόσληψη και διαπολιτισμικότητα	115
Κατερίνα Καρακάση: Η <i>αρχαία δημοτική ποίηση</i> και τα <i>ωραία προϊόντα του γερμανικού Παρνασσού</i> . Σημειώσεις για την πρόσληψη του γερμανικού Ρομαντισμού στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα	133
Άλκηστη Σοφού: Ο <i>Θεατής της Ανατολής (Le Spectateur de l’Orient)</i> διαλέγεται με την Ευρώπη. Οι διακυμάνσεις μιας «εθνικής αφήγησης»	151
Αύρα Ξεπαπαδάκου, Αλέξανδρος Χαρκιολάκης: Το λυρικό θέατρο και η μουσική σαλονιού στον ελληνόφωνο περιοδικό Τύπο του 19ου αιώνα	159

9.2. Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (Βενετοκρατία και οθωμανική κυριαρχία)

Ελένη Τσουραπά: Il buon governo: σχεδιάζοντας το σύστημα διακυβέρνησης στην ελληνοβενετική Ανατολή. Το παράδειγμα της Κρήτης (13ος-17ος αι.)	171
Ρομίνια Τσακίρη: Consistency and rupture in punishments in Crete under the Venetian rule (13th – 17th century)	185
Tatiana Markaki: Cultural transfers and social ruptures in Venetian Crete: dowries of distinguished <i>cittadini</i> in seventeenth-century Candia	207
Ουρανία Καραγιάννη: Η οικογένεια Λοράντου και η διαδρομή της από τον Χάνδακα στη Βενετία: μια περίπτωση διαπολιτισμικής τεκμηρίωσης του οικογενειακού και υλικού τους βίου (17ος αιώνας)	221
Χρήστος Αποστολόπουλος: Τα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας στην Κύπρο: Αρχαιικά τεκμήρια για την παρουσία, τη δράση και το θάνατο του Ιάκωβου Διασορηνού	239
Γιώργος Νικολάου: Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στον ελληνικό κόσμο κατά τα νεότερα χρόνια: η περίπτωση της Πελοποννήσου (1685-1715)	253
Pedro Bádenas: Πειρατές και δούλοι ή αιχμάλωτοι. Οι Έλληνες και η θάλασσα στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας	273

9.3. Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (20ός αι.)

Αλεξία Αλτουβά: Έλληνες ηθοποιοί στο Παρίσι σε αναζήτηση της δραματικής τέχνης: Σημεία επίδρασης στην ελληνική υποκριτική την περίοδο από τα τέλη του 19ου αιώνα ως τις αρχές του 20ού	285
Julien Calvié: La représentation des Grecs dans l'œuvre de l'helléniste français Louis Roussel (1881-1971): la thématique de la continuité	303
Μαριλένα Κουζίνη: «Γιατί όχι το Βυζάντιο;». Η θέση του ως συνεχιστή του ελληνικού πνεύματος στη συνείδηση των γάλλων λογίων επισκεπτών της Ελλάδας στα μέσα του 20ού αιώνα	321

Μαρίνα Κοκκινίδου: Πολιτισμοί σε επαφή στην Ελλάδα του μεταπολέμου: Η περίπτωση του περιοδικού <i>Αγγλοελληνική Επιθεώρηση</i> (1945-1955)	339
---	-----

9.4. Φιλέλληνες, Λόγιοι & Κοινότητες της διασποράς

Λίλια Διαμαντοπούλου: Ο Φιλέλληνας Carl Jakob Iken (1789-1841) και ο ρόλος του στις Νεοελληνικές Σπουδές	359
Ιωάννα Σπηλιοπούλου: Το ταξίδι του Ειρηναίου Θειρσίου στην Ελλάδα (1831-1832) μέσα από την αλληλογραφία του με τη γυναίκα του ως πηγή μαρτυρίας για τις ιδεολογικές διενέξεις αναφορικά με τις ρίζες του ελληνικού πολιτισμού	377
Konstantinos Tsivos: Οι πολιτικοί πρόσφυγες στην Τσεχοσλοβακία. Από τη μια ρήξη στην άλλη	397
Ρεγγίνα Κασιμάτη: Bona και το Africo. Η διαφιλονικούμενη παράδοση δύο κοινοτήτων του ιταλικού νότου για την πατρότητα ενός τοπικού Αγίου, και οι κεκαλυμμένες εδαφικές διεκδικήσεις	417
Νικόλαος Σιώκης: Η παροικία των Κλεισουριέων στο Ζέμουν (Σεμλίνο). Αμφίδρομες σχέσεις με τον γενέθλιο τόπο	425
Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη: Συνέχειες και ασυνέχειες στην πολιτισμική ιστορία μιας ελληνικής κοινότητας στη διασπορά: η περίπτωση της κοινότητας στο Σουλινά (Ρουμανία) με βάση τα γλυπτά μνημεία	449

9.5. Πολιτισμική πολιτική, οπτική κουλτούρα και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις

Βασιλική Σαρακατσιάνου: Η Αναγιγνώσκουσα στη νεοελληνική τέχνη: θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση των γυναικών στην καμπή του 19ου προς τον 20ό αιώνα	481
Στεριανή Τσιντζιλώνη: Χορευτικά σώματα και Ιστορία: αναλύοντας τρεις στιγμές από την ιστορία του χορού και της Ελλάδας	507
Christina Michael: Η χρήση της πολιτισμικής και μουσικής συνέχειας στη διάλεξη του Μάνου Χατζιδάκι για το ρεμπέτικο	523

Πολίνα Ταμπακάκη: Εξετάζοντας τον μύθο και τη μυθολογία της γενιάς του '30: η ανακάλυψη του ρεμπέτικου από τον Μάνο Χατζιδάκι και ο Γιώργος Σεφέρης	533
Νικόλαος Μάμαλης: Η μουσική πρόσληψη της <i>Ορέστειας</i> του 1903 στο Βασιλικό Θέατρο	553
Alexandros Charkiolakis: Το Ωδείο Αθηνών ως καθοριστικός φορέας πολιτισμικής διαμόρφωσης	571
Άννα-Μαρία Ρεντζεπέρη – Τσώνου: Η μελοποίηση του ύμνου της Κασσιανής <i>Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή</i> από Έλληνες συνθέτες του 19ου και του 20ού αιώνα ..	581
Maria Athanassiou: Modern Greek Poetry set to music: a cultural diplomat?	597
Παρασκευάς Γ. Μουρατίδης: Εικόνες των «Συμμάχων»: Τα εθνικά θέματα και το αντιδυτικό πνεύμα στις δημοφιλείς πολιτικές κωμωδίες του παλιού ελληνικού κινηματογράφου (1946-1974)	623
Χρήστος Δερμεντζόπουλος: Place, memory and tradition in contemporary Greek cinema just before the crisis	645
María Eugenia De la Nuez Pérez: L'image de la Grèce et du Japon dans les premières expositions universelles (1851-1910): changement ou continuité?	653
Evi Baniotopoulou, Eftymia Lydia Roupakia, Eleni Sideri: Locating Belonging, Refiguring Space: Mediterranean crossings and the 4th Thessaloniki Biennale of Contemporary art	667
Vera Mystaka: Continuities and dis-continuities in the work of Jannis Kounellis	679
Ελένη Καρασαββίδου: Από το Όλνερμάστον στον Μαραθώνα: 50 χρόνια από την δολοφονία του Γρ. Λαμπράκη ή η πολιτική ως πολιτιστική πρόταση	699

9.6. Πολιτισμική πολιτική και χρήσεις της αρχαιολογίας και της παράδοσης στην τέχνη

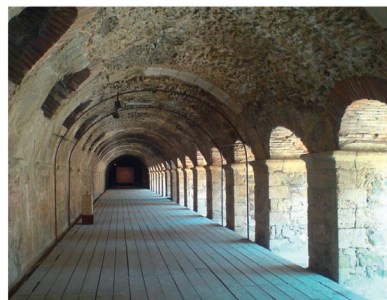
Καλλιόπη Παυλή: Το κόστος της «καταγωγής»	727
Κατερίνα Τζάμου: Βασίλειος Κουρεμένος και ταφική αρχιτεκτονική: Τα όρια και οι υπερβάσεις του νεοκλασικισμού ..	745
Βασιλική Χρυσοβιτσάνου: Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης: Η Κυκλαδική Τέχνη και η αισθητική του Μοντερνισμού στον Christian Zervos	761
Αθηνά Ι. Τσιγκαροπούλου: Συνέχειες και ρήξεις στην παράδοση της αγιογραφίας. Ο μετασχηματισμός της δράσης των Κολακιωτών από το 18ο έως και τον 20ό αιώνα	777

9.7. Λαϊκή παράδοση και λαογραφικές προσεγγίσεις

Michał Bzinkowski, Manuel Serrano: Η δυτικοευρωπαϊκή μάσκα του Χάρου στα δημοτικά τραγούδια	807
Anna Koustinoudi, Charalampos Passalis: Gaskell the Ethnographer: The Case of Modern Greek Songs	829
Χριστίνα Πετροπούλου: Κάποτε υπήρχε ένα χωριό... ή Το πανηγύρι ως μέσο αναβίωσης μιας «χαμένης» συλλογικότητας	843
Στέλλα Αλεξίου: Λαϊκή παράδοση και εκπαίδευση: Γέφυρα επικοινωνίας στις προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών. Η περίπτωση της Κύπρου	857
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄	871

Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

5th European Congress of Modern Greek Studies
of the European Society of Modern Greek Studies
Thessaloniki, 2-5 October 2014

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
Αθήνα 2015